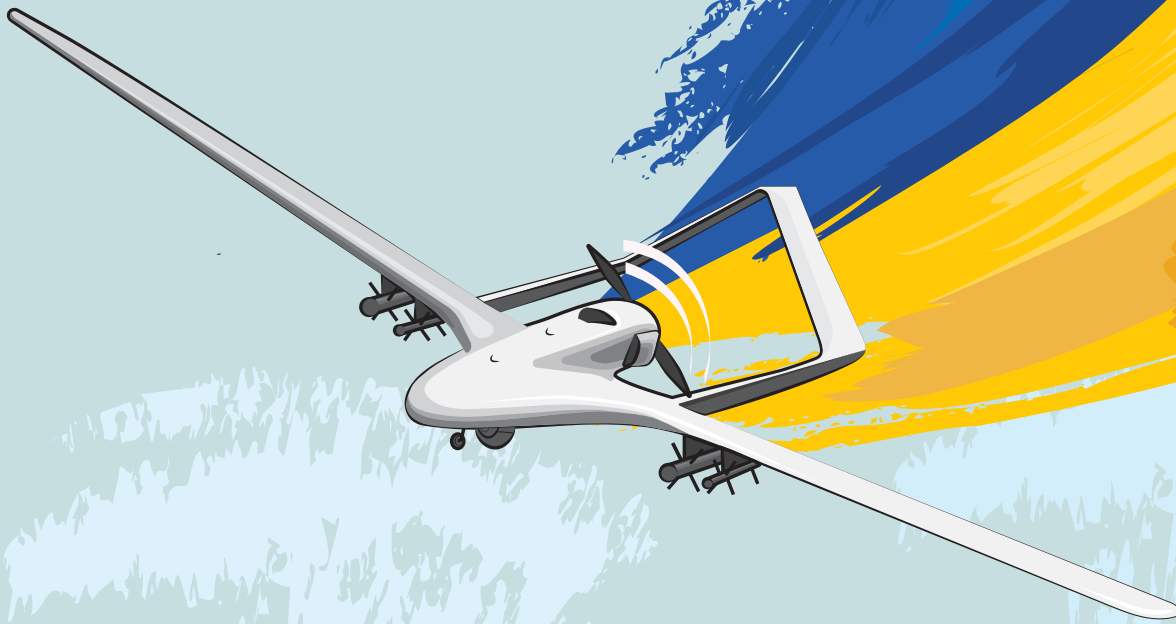

НОТАРІАТ УКРАЇНИ

№3-4 (50-51)
2023

РАЗОМ ДО ПЕРЕМОГИ!

НПУ.УА

офіційний веб-сайт Нотаріальної палати України

ПАЛАТА

Відомості про НПУ, цінності та принципи діяльності, основні документи, інформація про Раду НПУ, відділення та комісії

НОВИНИ

Актуальні новини професійного самоврядування нотаріусів, НПУ та відділень, міжнародного нотаріату

НОТАРІАЛЬНА ПЛАТФОРМА

Ресурс, на якому розміщуються інформаційні листи НПУ та інші документи, працює гаряча лінія для нотаріусів

ПОДІЇ

Анонси заходів НПУ та відділень, заходів з підвищення професійного рівня нотаріусів

НОТАРІАТ ДЛЯ ЛЮДЕЙ

Інфографіки, анімаційні ролики про популярні нотаріальні дії

ЧЛЕНСЬКІ ВНЕСКИ

Сплатити членські внески до НПУ та дізнатися про заборгованість

КОНТАКТИ

Контактні дані працівників Апарату Нотаріальної палати України та відділень НПУ

4 НОТАРІАТ У ФОКУСІ**ЗАКОНОДАВЧІ ЗМІНИ
У СФЕРІ НОТАРІАТУ 2023****6** НА ЗВ'ЯЗКУ
З ВІДДІЛЕННЯМИ**НОТАРІАТ
ВІННИЧЧИНИ:
ЩО ЗМІНИЛА ВІЙНА****12** РОБОЧЕ МІСЦЕ
НОТАРІУСА**ІРИНА ВОЙНАРСКА:
«ОФІС — МОЄ МІСЦЕ
СИЛИ»****20** ЛЕГЕНДИ
НОТАРІАТУ**НАДІЯ СПІРІДОВИЧ:
«НАЙВИЩОЮ
ПРОФЕСІЙНОЮ
НАГОРОДОЮ
ДЛЯ МЕНЕ Є ДОВІРА
І ПОВАГА ЛЮДЕЙ»****24** СУДОВА ПРАКТИКА**НЕОФОРМЛЕННЯ
ПРИЙНЯТОЇ СПАДЩИНИ
НЕ ДАЄ ПРАВА
ПРЕТЕНДУВАТИ НА
НЕЇ СПАДКОЄМЦЮ
НАСТУПНОЇ ЧЕРГИ****26** ОБЛИЧЧЯ
НОТАРІАТУ**ЛІНА МАРШАЛОВА:
СПОВІДЬ НОТАРКИ,
ЩО ПЕРЕЖИЛА
ОКУПАЦІЮ****29** МІЖНАРОДНА
ПРАКТИКА**ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ НА
СЛУЖБІ МАЙБУТНЬОГО****30** МІЖНАРОДНА
СПІВПРАЦЯ**33** ІСТОРІЯ**ВОЛОДИМИР
ЛЕВИЦЬКИЙ —
НОТАРІУС, ЯКИЙ
БОРОВСЯ ЗА
РІВНОПРАВНІСТЬ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ****34** НОТАРІАЛЬНА
ПРАКТИКА**ПОСВІДЧЕННЯ
ШЛЮБНИХ ДОГОВОРІВ:
ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ****40** ДОКУМЕНТИ

ЗАКОНОДАВЧІ ЗМІНИ У СФЕРІ НОТАРІАТУ 2023

Скасування переліку нотаріусів

Постановою КМУ від 12.12.2023 № 1309 внесено зміни до урядових постанов від 28.02.2022 № 164 та від 06.03.2022 № 209. Зокрема, із 01 січня 2024 року скасовується перелік нотаріусів, якими в умовах воєнного стану вчиняються нотаріальні дії щодо цінного майна. При підготовці змін Мін'юст врахував пропозиції НПУ.

Земельні зміни

02.05.2023 прийнято Закон № 3065-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання вчинення нотаріальних та реєстраційних дій при набутті прав на земельні ділянки» (набув чинності 08.06.2023).

Доступ до Демографічного реєстру

Уряд затвердив Порядок доступу нотаріусів до Єдиного державного демографічного реєстру. Доступ матимуть нотаріуси, які пройшли авторизацію в Єдиній державній електронній системі е-нотаріату. Порядок набере чинності після опублікування Мін'юстом повідомлення в «Голосі України» про початок функціонування відповідного програмного забезпечення.

Спадщина

08.11.2023 прийнято Закон № 3450-IX та Закон № 3449-IX щодо вдосконалення порядку відкриття та оформлення спадщини» (набув чинності 30.01.2024). Зокрема, зміни стосуються місця відкриття спадщини.

19.06.2023 набрав чинності підпункт 2 пункту 3 постанови КМУ від 09.05.2023 № 469 – скасовано норму щодо додаткових 4 місяці до 6-місячного строку для прийняття спадщини на час дії воєнного стану.

Робота в РПЗМ

У грудні 2023 року нотаріуси почали працювати із Реєстром пошкодженого та знищеного майна (РПЗМ). Таким чином, нотаріуси можуть заповнювати та подавати на Порталі Дія повідомлення від громадян України (їх представників), які є власниками нерухомого майна, пошкодженого або знищеного внаслідок агресії рф.

Реєстр санкцій

13.07.2023 прийнято Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо застосування санкцій» - передбачено створення Державного реєстру санкцій з метою надання публічного доступу до актуальної та достовірної інформації про всіх суб'єктів, щодо яких застосовано персональні санкції. Такий реєстр значно полегшить роботу нотаріусів.

Зміни у порядку вчинення нотдій

Наказом Мін'юсту від 18.08.2023 № 2985/5 внесено зміни до розділу II Порядку вчинення нотаріальних дій. Зокрема, врегульовано посвідчення правочинів про відчуження та заставу майна, накладання та зняття заборони; нюанси роботи нотаріуса РПЗМ, визначення місця відкриття спадщини. Також зміни внесено до Глави 10 Розділу II Порядку вчинення нотаріальних дій «Видача свідоцтв про право на спадщину».

Виконавчі написи

06.05.2023 набрав чинності Закон від 11.04.2023 № 3048-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих особливостей організації примусового виконання судових рішень і рішень інших органів під час дії воєнного стану». Забороняється відкриття виконавчих проваджень на підставі виконавчих написів нотаріусів, вчинених на кредитних договорах, які не посвідчені нотаріально.

Медіація

Наказом Мін'юсту 02.08.2023 року № 2765/5 «Про внесення змін до Правил професійної етики нотаріусів України» доповнено перелік видів діяльності (оплачуваної роботи), яку може здійснювати нотаріус, в частині виконання нотаріусами функції медіатора.

Е-кабінет в ЄСІТС

18.10.2023 набули чинності норми щодо реєстрації е-кабінету нотаріуса у підсистемі «Електронний суд» Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Законом 29.06.2023 № 3200-IX встановлено: нотаріуси в обов'язковому порядку реєструють свої електронні кабінети в ЄСІТС або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами.

НОТАРІАТ ВІННИЧЧИНИ: ЩО ЗМІНИЛА ВІЙНА

Тетяна Суханова,
голова відділення НПУ
у Вінницькій області

Так часто кава вистигає в горнятку, адже думки відлітають десь далеко. Осмислення сьогодення затягує, наче трясовина, не дає планувати майбутнє. Ще два роки тому так занурювалась в аналіз історій відвідувачів, потім шукала з ними вихід із їх конфліктів, які здавалися такими жахливими і руйнівними.

Жахливе і руйнівне в нашому сьогоденні інше, а боротьба за спільно набуте майно тепер згадується як щось гірко смішне та незначне. Війна змінила наше життя не тільки зовні. Внутрішні роздуми стали глибші, питання, що ставить життя для вирішення, складніші, і як не банально це звучить — відбулась колосальна переоцінка цінностей.

За час війни ніхто не звернувся на медіацію зі спором про зустрічі з дитиною. На мій погляд, люди стали більше цінувати спільно проведений час. Колишні з подружжя, що не спілкувались роками, стали передзвонюватись, аби переконатись, що інший в безпеці. Хтось навпаки, вирішив розлучитись, але війни за майно стали не ті. Більшість спокійно підписують договори поділу, аліментні договори, сумно посміхаються один одному і розходяться в різні боки. Безумовно, складних емоцій спостерігаю вдосталь, але жага перемоги іншого з подружжя вже не така пекуча, бо є загальний спільний ворог, перемога над яким важливіша, і ця перемога життєстверджуюча.

Спостерігаю, що люди стали простіше приймати складні рішення, на які не зважувались роками. Коли, як не зараз? Бо завтра може не настати. Наше життя ніколи не буде колишнім.

Оновлення спільноти

Нотаріат Вінниччини також змінився. Нові колеги з постраждалих від війни регіонів долучились до нашої спільноти.

Колись нотаріуси, бувало, ображались один на одного і навіть запекло сварились, якщо колега облаштовував робоче місце поряд із вже працюючим нотаріусом. Тепер образ немає, навпаки, взаємодопомога в період відключень світла була колосальною. Той, хто мав генератор, друкував, копіював для сусідів все що потрібно, не зважаючи на довоєнну конкуренцію.

Нотаріуси, що переїхали на Вінниччину, перед початком діяльності цікавились правилами спільноти, цінами та вимогами до документів. Це було зворушливо і приємно, адже повага до спільноти є важливою для комунікації та співпраці.

Страшні події не обійшли вінницьких нотаріусів. 14 липня 2022 року внаслідок ракетного обстрілу було пошкоджено офіси наших колег. Але це не зламало їх. Кожен продовжує працювати на своєму місці, виконувати свої функції та вірить в Перемогу, наближає її своїми донатами, безкоштовною роботою для військових та їх сімей.

Завдяки Благодійному фонду НПУ деякі нотаріуси отримали допомогу на відновлення.

Коли почалось повномасштабне вторгнення, частина нотаріусів Вінниччини залишили ро-

бочі місця і з дітьми виїхали, хтось із інших причин не виходив на роботу. Коли в нашій Viber-групі серед заціпенілого затишшя з'являлись повідомлення на кшталт «я сьогодні працюю до 15», «я також працюю»..., відчувалось незриме тепло, адже ми є, ми поряд. Я відчувала якусь загострену близькість з цими людьми. Ця ж близькість переповнювала, коли після ракетних обстрілів колеги робили переключку: «всі живі?», «у всіх все добре?», «як справи?».

Життя та війна

Особисто я, як і багато нотаріусів Вінниччини, не полишала роботу з початку війни, нікуди не виїжджала. Той час був емоційно дуже складним. Велика кількість людей, проїжджаючи через наше місто, потребувала довіреностей на представлення інтересів, розпорядження майном та заяв про згоду на виїзд дітей. Люди багато говорили і розповідали. Таке враження, що з розповіддю з ними виходила частинка страху, смутку, бентежен-

ня. Історії цих людей потрібно колись викласти в оповідання.

Ніколи не забуду Олену — матір, яка сама виховує малолітню дитину і вирішила відправити її зі старшою донькою за кордон, а сама йти воювати, бо відчувала, що інакше не може. Цікаво, як склалась її доля, де вона і її доньки зараз. Коли я дивилась на неї, захлиналася коктейлем емоцій: захоплення її героїзмом змішувалось зі страхом за дітей, які можуть втратити єдиного із батьків, хвилюванням за країну, з якої виїздить велика кількість тих, хто має тут жити, зростати, процвітати. До цього додавалось відчуття страшної несправедливості, адже ці дівчата мають бути щасливі разом, поряд, в любові та благополуччі. Тоді мені було складно усвідомити таке рішення, адже жінка у нас має образ березини, матері, а не воїна. Зараз я впевнена в тому, що війна настільки поруч, що героїзм може проявляти кожен.

Було багато відвідувачів, хто переїздив від війни вдруге. Слухаючи їх, я намагалась зрозуміти, чи це карма? Чи це яскравий приклад для всіх нас,

що не усвідомлювали загрозу і безвідповідально жили в уявній зоні комфорту? Прислухаючись до них, намагалась віднайти закономірності та причини таких фактів. І зрозуміла, що аргумент «життя одне» не виправдовує пристосування, а навпаки, мотивує до боротьби за свій спосіб життя, вільний та щасливий.

Благодійність

Коли з'явилися перші запити про допомогу, гуртувати спільноту нотаріусів у мене особисто не було часу. Мені дзвонили знайомі, просили ліки, засоби гігієни, турнікети, електроінструменти. Ми з чоловіком носилися цілими днями в пошуках потрібного і розвозили. В цих пошуках зустрічали друзів, знайомих, які також робили те саме. У всіх були розгублені погляди, страх, що можемо не встигнути зробити щось важливе, але у нас була і залишається впевненість в тому, що боротьба — єдиний вихід з цього кривавого, виснажливого для українців конфлікту на знищення.

В перші місяці війни нотаріуси Вінниччини одноставно прийняли рішення перерахувати кошти відділення на потреби Збройних сил України. Це було 500 000 гривень. В цьому році на 466 135 гривень з грошей відділення (членських внесків) було закуплено електроінструменти, засіб нічного бачення та чотири квадрокоптери MAVIC.

Разом з моїм заступником, Юрієм Посвятенком ми частково відвозили замовлене у вій-

**Нотаріуси
Вінниччини
продовжують
працювати та вірять
в Перемогу**

ськову частину, яка по закінченню ротації мала повертатись на передову. Військові базувались на звільненій від окупації території. Довгою дорогою ми спостерігали понівечене житло, будівлі, вигорілі дерева. Там була війна. Від нас в доступності за 3-4 години. Далеко і близько одночасно. Там якась гучна тиша. Лячно. Велика вдячність нашим воїнам, бажання ще більше допомогти їм переповнювали нас дорогою. А потім ми зустрілись з цими людьми, такими гарними, зі світлими обличчями та сумними посмішками. В їх очах — біль, впевненість, сила. Ми зрозуміли, що наша допомога їм дуже важлива. Не кількістю, не вартістю, а самим фактом. Не соромлячись, я плакала дорогою додому, тримаючи прапор, підписаний ними в подарунок для нас.

А потім плакала навзрид в офісі, коли дізналась про ймовірну загибель тих, кому ми купували та передавали квадрокоптери. Такі кремезні воїни, які сором'язливо дарували мені квіти, дякували та обіцяли прийти в гості після війни... Я сподіваюсь, що вони живі. Дуже сподіваюсь. І буду чекати на зустріч після війни.

Нотаріуси Вінниччини постійно беруть участь в купівлі необхідних речей для військових, поранених, госпіталів, військових частин. У кожного з нотаріусів хтось з родини, друзів, знайомих безпосередньо беруть участь в військових діях, тому кожен організує потрібну цільову допомогу. Якщо ж потрібно згуртуватись, на заклик одного приєднуються практично всі. Гуртом ми організовували купівлю турнікетів, засобів нічного бачення, одягу для поранених, а нещодавно — ремонт авто більш ніж на 140 000 гривень.

Один з наших колег, Ігор Лавренов, з 2014 року постійно організовує допомогу військовим, лікарням, іншим волонтерам. Можу без пафосу чесно сказати, що його нотаріальна сім'я (він, дружина, син) наближають Перемогу. Пишаюсь нашою дружбою, їх завзяття мене надихає, не дає зневіритись. Спілкуючись з ним, я думаю, що і один в полі воїн. Спільнота часто приєднується до його безцінної роботи, але мені хочеться більше.

Окремо відзначу потужну ідею НПУ та Комісії по спорту — спортивний челендж для збору коштів на допомогу постраждалим колегам, до якого Вінниччина також приєднувалася.

Професійне

В житті мають бути і стабільні речі, вони нас заземляють, дають такий собі якір. Тому за рахунок членських внесків відділення проводить семінари на актуальні теми в роботі нотаріусів. Цей пріоритет в роботі відділення не змінився, адже єдина нотаріальна практика важлива в повсякденній роботі нотаріуса. Нотаріус має бути впевнений в тому, що робить. Він не має брати на себе проблеми інших людей, він має професійно проводити належну процедуру.

Пристосувавшись трохи до дійсності, ми провели в червні 2022 року два онлайн-семінари на теми спадщини та фінмоніторингу. В 2023 провели три онлайн семінари за рахунок членських внесків на теми архіву, держреєстрації речових прав на нерухоме майно та щодо земель сільськогосподарського призначення.

Нотаріальна палата України для мене це не просто професійна орга-

Самоуправління та самовладні функції – важливі аспекти розвитку нотаріату

нізація, це втілення мрії про ідеальне, гармонійне, професійне середовище, Спільноту (саме з великої літери).

Самоуправління та самовладні функції — дуже важливі аспекти розвитку нотаріату. Коли нотаріуси зрозуміють, що встановлювати самостійно та спільно правила існування та обов'язково їх реалізовувати — це найкращий спосіб збереження професії та її розвитку.

На мій погляд, на таке тотальне розуміння потрібен час. І тактичною метою діяльності Нотаріальної палати має бути саме виховання в нотаріусах такого сприйняття, відповідальності та стратегічного професійного мислення.

Я вдячна долі, що вона звела мене з людьми, що є головами інших відділень. Із захопленням спостерігаю за всіма. Кожен професійний, амбітний, цікавий. Хтось публічний, хтось — ні. Всі різні. У кожного я чомусь навчилася за цей час. У Тетяни Балик — мудрості та вмінню не додавати емоцій при вирішенні складних питань. У Оксани Кіцули — вмінню відстоювати власну думку та сміливості її мати за будь яких обставин. У Євгенії Зарицької — оптимізму та любові до життя. У Олені Бунякіної — здібності адаптувати старі принципи до нових викликів. У пана президента НПУ — правильно розставляти акценти та пріоритети. І не тільки. Вдячна всім за те, що є в моєму житті.

Реалії та перспективи

Війна і все, що з нею пов'язане, спонукає до роздумів. І не тільки про життя взагалі, а і про професію.

Нагальними питаннями, які потребують вирішення, на мій погляд, є питання спадщини. Я глибоко переконана в тому, що «фактичне прийняття» та «обов'язкова частка в спад-

щині» зжили себе. Вони не захищають спадкоємців, а потурають безвідповідальності. Спадкове право потребує змін.

Потребує змін також інститут представництва. В силу добротної освіти і розуміння понять ми прискіпливо ставимося до слів «засвідчення» та «посвідчення» і надаємо їм більш значущого сенсу. Думаю, потрібно відійти від цього і передати відповідальність сторонам, довірительно і повіреному. Якщо вони вирішили вступити в домовленості та правовідносини, то мають нести за це відповідальність самостійно. Нотаріус в даному випадку має посвідчувати/засвідчувати, що домовленість відбулась саме між цими людьми.

На мій погляд, вимоги до безготівкового розрахунку мають стосуватись не тільки земель сільськогосподарського призначення, а і розповсюджуватись щодо всього цінного майна, рівно як і вимога щодо підтвердження походження доходу. Правила мають бути однакові для всіх і для всього.

За самою суттю діяльність нотаріуса не креативна, вона бюрократична. Перевіряти відповідність відносин нормам права — доволі кропітка робота. Але багато нотаріусів забули про це, або і не знають, на жаль, як має бути. Прояви «бізнесового» способу ведення справ в найгіршому сенсі цього слова доволі часті. Те, що відбувається в суспільстві, відбувається і в нотаріаті. Потрібно, щоб колеги усвідомили, що цінність нотаріату не в його гнучкості, а в його професійності та принциповості. Саме це вартує поваги та грошей, а все що кон'юнктурно — це доволі дешево, доступно та швидкозмінне.

Війна внесла в наше життя полярність, кольори стали більш контрастними. Хтось став більш зібраним, принциповим, а хтось працює, як у останній день, під лозунгом «війна все спіше» і «переможців не судять».

Вважаю, що нам потрібно зосереджуватись на власній ідентичності, вкладаючи весь її сенс в свої дії, задаючи собі питання: що означає бути нотаріусом, чому і кому потрібен нотаріус, коли втрачається потреба в нотаріальній діяльності, коли я перестаю бути нотаріусом. Над цим по-

Цінність нотаріату — в його професійності та принциповості

трібно замислюватись, бо втратити нотаріат легше, ніж його зберегти.

Крім цього, нам потрібно бути адаптивними до цифровізації, до нових реалій на кшталт оформлення прав на знищене майно або розташоване на окупованих територіях, нам потрібно бути унікальними та незамінними.

А ще я фанат медіації. Це крутий інструмент запобігання та вирішення конфліктів в житті та в роботі. Він

не для всіх, а тільки для тих, хто дивиться в майбутнє і розуміє, що вирішити конфлікт — це вищий level, ніж відвертатись один від одного при зустрічі та робити капості. В своїх статтях та на семінарах по медіації я намагаюсь зацікавити читачів чи слухачів, спонукаю їх подивитись на світ під іншим кутом, ознайомлюю з навичками, які, на мій погляд, важливі та дієві.

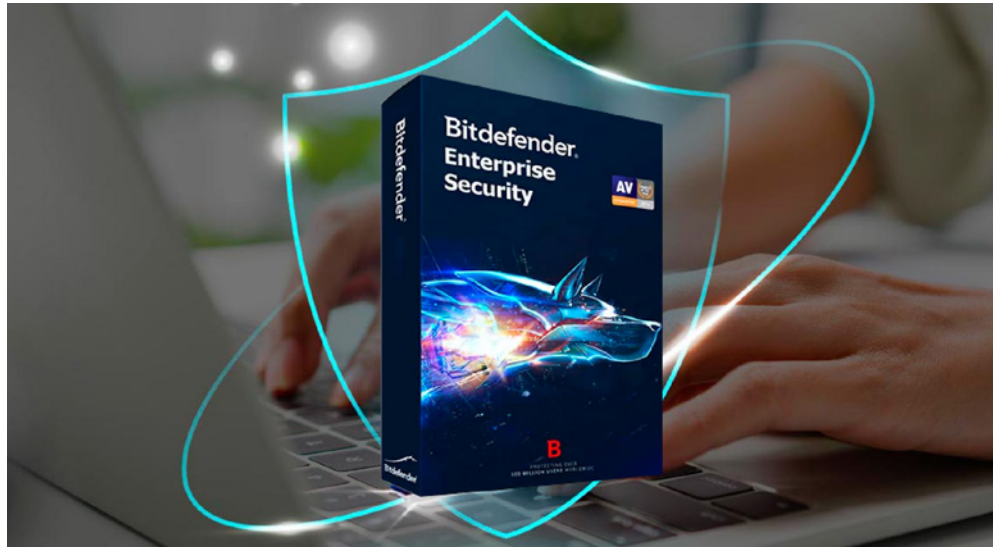
На моє переконання, говорити і чути один одного — найважливіше в будь-яких відносинах, партнерських, сімейних, робочих. «Не цурайтесь важких розмов. Не наполягайте на тому, щоб усі приховували свої справжні почуття за посмішкою. Натомість розпізнавайте важкі почуття як договори, які вказують на реальні проблеми та заохочують до емоційної чесності» (Susan David). Ці слова є моїм девізом.

Безкоштовний антивірус для захисту робочих комп'ютерів від кібератак

Нотаріальна палата України та компанія ТОВ «Софтіко ЮА» (Softico) за підтримки Комісії НПУ з питань інформатизації, цифрової трансформації та запобігання кіберзлочинності 01 листопада 2023 року уклали Меморандум, метою якого є взаємодія та координація діяльності за напрямом впровадження сучасних інформаційних технологій у сфері кібербезпеки, створення захищеної та безпечної IT-інфраструктури та мінімізації ризиків кібератак на комп'ютери нотаріусів з урахуванням сучасних стандартів та підходів.

Softico пропонує рішення з інформаційної безпеки, постачання та ліцензування програмного забезпечення від світових лідерів, зокрема від компанії Bitdefender. Антивірусні рішення від Bitdefender запобігають, виявляють і реагують на всі найновіші загрози, які можуть порушити інформаційну безпеку.

В межах реалізації Меморандуму нотаріуси України отримали безкоштовний (за рахунок членських внесків) інструмент для мінімізації ризиків кібератак — антивірусне програмне забезпечення Bitdefender GravityZone Business Security Enterprise.

Як отримати Bitdefender GravityZone Business Security Enterprise:

Відеолекція

Дата та час проведення: 21 листопада 2022 року

Натисніть посилання, яке відповідає вашій операційній системі, щоб завантажити та запустити інстальатор

- Інстальатор для Windows
- Інстальатор для Linux
- Інстальатор для macOS

1. Обов'язково перегляньте відеозапис щодо даного антивірусу та захисту від кібератак та врахуйте цю інформацію в роботі: <https://edu.npu.ua/courses/bitdefender/>

2. Під відеозаписом вказані посилання для встановлення антивірусу. Встановіть антивірус на всіх комп'ютерах в офісі, в тому числі і на комп'ютери, на яких працюєте з реєстрами.

Використання сучасного ліцензійного програмного забезпечення дозволяє нотаріусам захиститися від негативних процесів, які призводять до несанкціонованих втручань та зміни інформації, яка міститься в Єдиних та Державних реєстрах, інших інформаційних системах, базах даних, що використовуються при здійсненні нотаріальної діяльності.

Якщо потрібна допомога із встановленням антивірусу, звертайтеся на Viber (067) 433 99 75

«ОФІС — МОЄ МІСЦЕ СИЛИ»

Ірина Войнарська, приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу, майже 17 років займається нотаріальною діяльністю. Зараз її робоче місце — це осередок не лише вчинення нотаріальних дій, а й волонтерської діяльності, а також місце зустрічей із колегами, друзями.

Робочий день Ірина завжди розпочинає із настроєм зробити цей світ кращим, ніж учора, а для цього слід виконувати свою роботу якісно, надихаючи людей навколо.

Журнал «Нотаріат України» в межах спецпроекту «Робоче місце нотаріуса» продовжує розповідати про офіси нотаріусів та розкривати непересічні обличчя нотаріату.

Фото: Павло Паригін

Усе життя Ірини Войнарської пов'язане із допомогою людям: вчинення нотаріальних дій, консультації, громадська діяльність, волонтерські проекти.

«Моє життя з 9-ї ранку до останнього клієнта повинно бути зручним, милувати око, комфортним: м'які стільці, чашка запашного чаю або смачної кави зі смаколикком. Це прояв поваги та гостинності», – вважає Ірина та розповідає, що до війни клієнти часто забігали на невеличкі частування, просто привітатись та поговорити

«При правочині важливо, щоб комунікація відбувалась легко – і для нотаріуса, і для клієнта. Можливість розслабитись обом сторонам, зрозуміти одне одного та проговорити план дій завжди матиме додатковий позитивний ефект»

Базовим кольором інтер'єру Ірина обрала жовтий: «Це колір щастя, теплий і душевний, як і моє ставлення до людей та роботи»

Раніше офіс прикрашало багато живих квітів, із саду нотаріуса або подаровані клієнтами. Але із початком повномасштабного вторгнення Ірина просить клієнтів витратити ці кошти на важливішу мету – оборону України

Робота нотаріуса у центрі столиці має певні особливості, вважає Ірина: «До мене приходять самодостатні та розумні клієнти, юридично освічені, більшість зі своїми юристами, тому потрібно завжди знати усі зміни у законодавстві. Центр мотивує завжди тримати планку. З одного боку, ми слідкуємо за трендами, а з іншого, самі їх задаємо»

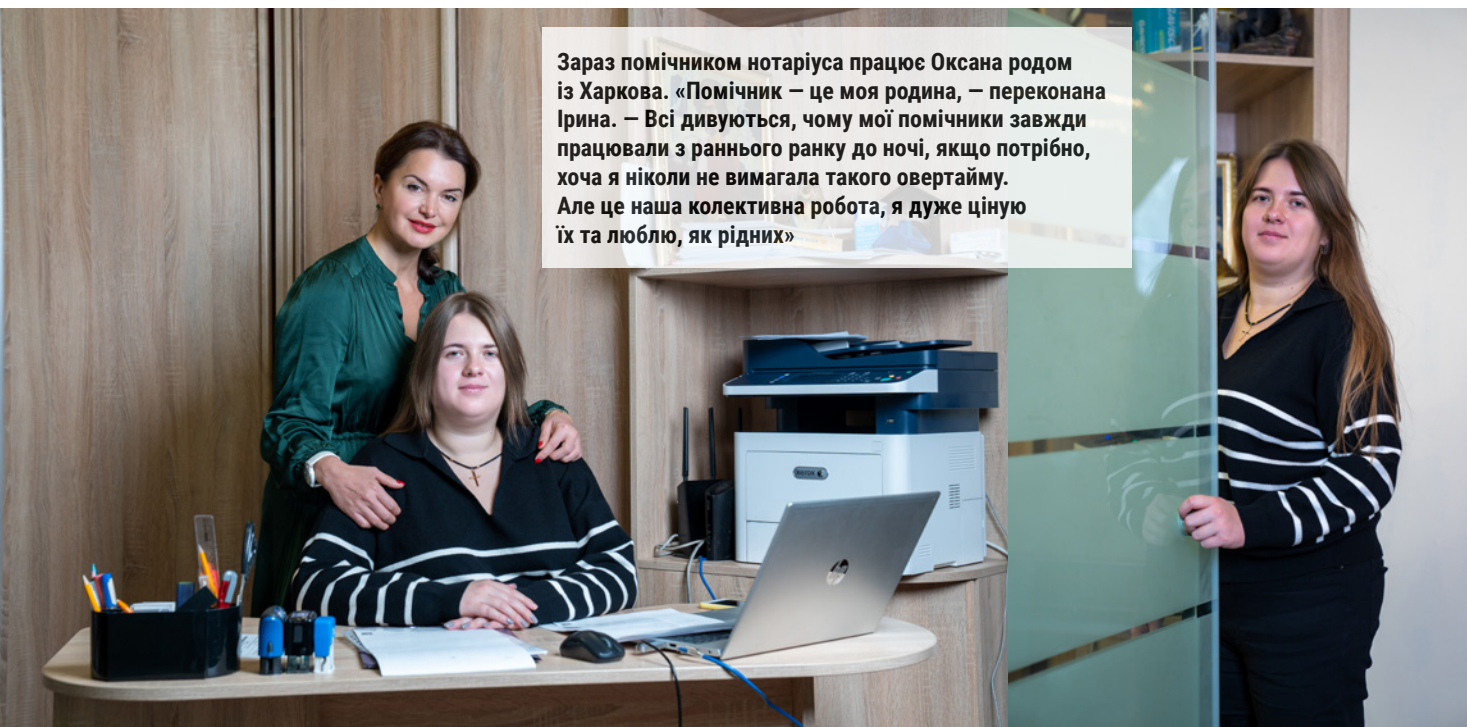

В офісі багато картин, зокрема українських художників. Можливо, їх навіть більше, аніж сертифікатів та нагород у рамочках. Ірина зізнається, що має мрію, пов'язану із мистецьким проектом. Але поки на це не вистачає часу, тому черпає натхнення із роздумів над реалізацією цього проекту у мирні часи

Ірина жалкує, що у її офісі не вистачає окремої дитячої кімнати, адже відвідувачі часто приходять до офісу з дітьми. Проте є книжечки, розмальовки та цукерки, які завжди чекають на дітлахів

Зараз помічником нотаріуса працює Оксана родом із Харкова. «Помічник – це моя родина, – переконана Ірина. – Всі дивуються, чому мої помічники завжди працювали з раннього ранку до ночі, якщо потрібно, хоча я ніколи не вимагала такого овертайму. Але це наша колективна робота, я дуже ціную їх та люблю, як рідних»

Офіс Ірини Войнарської часто схожий на волонтерський штаб. «Зараз час кожного показати свою сутність та людяність. Маючи офіси, ми, нотаріуси, як центри зв'язку з людьми, при бажанні можемо допомагати більше, ніж пересічні громадяни», – вважає Ірина

«Мої клієнти завжди до мене повертаються. Я немов юридичний сімейний лікар»

Ірина розповідає, що її улюблене місце в Києві – це її офіс: «Я б там могла жити! Провізію у нас вдосталь, що пригостити пів Хрещатика. В офісі проводжу зустрічі не лише по роботі, але й з друзями, колегами з інших сфер. Це вже як моє місце сили»

Нотаріус та волонтер Ірина Войнарська: «Прагну зробити цей світ кращим, ніж учора»

— Ірино, як доля привела Вас у нотаріат?

— Мені довелося пройти складний шлях до того, ким я є зараз. Бажання працювати з людьми та покращувати їх життя через роботу із законами було у мене віддавна.

Свідоцтво на нотаріальну діяльність я отримала у 2004 році, але працювати почала не одразу. Проживала у Польщі, мала певні проекти, але дуже хотіла повернутись в Україну, бо любила рідну землю більше можливостей, які надавала робота в Європі. Прийшло усвідомлення: не хочу підлаштовуватись під інші країни та інших людей, хочу робити важливі справи для своєї держави.

До роботи в нотаріаті мене буквально підштовхнув колега-нотаріус, мій давній друг. Перший рік я навіть працювала у його офісі, дуже вдячна за той період. Як у волинянки, у мене не було родичів чи близьких у Києві, пробиватись було важко. Втім, через рік я вже купила офісне приміщення — в кредит, проте в самому серці Києва.

Зі свого досвіду скажу: боятись змін у жодному разі не варто, адже це показник професійного та особистісного зростання.

Я завжди розпочинаю свій день із настроєм зробити цей світ кращим, ніж учора, виконуючи якісно свою роботу та надихаючи людей навколо.

— Які ситуації доводять, що працювати нотаріусом дуже непросто?

— Я думаю та турбуюсь за кожного клієнта, адже більшість вже стали друзями. Буквально вчора відмовила купувати будинок, хоча ця порада позбавила мене заробітку як нотаріуса. Але, усвідомлюючи усі ризики та складнощі для знайомого, дала пораду як друг, а не нотаріус.

Завжди сплю спокійно і не боюсь відкрити двері нікому, адже дію по закону і совісті.

Часто прислуховуюсь до розмов клієнтів при вчиненні нотаріальних дій. Було й таке, що зупиняла правочини, тому що з'являлись здогадки про підроблені документи, або ж підсвідомо мені щось не подобалось в ситуації. Якщо бачу намагання повернути якісь злочинні схеми — без жодних сумнівів все зупиняю.

— **Окрім нотаріату, у Вас є інша велика місія — волонтерство. Чому Ви цим займаєтесь?**

— Волонтерство — це поклик душі. Ще з 2017 року я є членом громадської організації, яка допомагає дітям та дитбудинкам для людей з інвалідністю, пенсіонерам (ліки, консультації), надає громадянам безоплатну правову допомогу.

Вважаю, що якщо тобі поталанило, і ти здоровий, розумний, більш-менш самодостатній — це не тому, що ти такий класний, а тому, що тобі дано нести добро та передавати його іншим. Тобі дано шанс та іспит — а ти або будеш нести тепло та світло, або згориш у самолюбіванні та жадобі.

Тому з початку війни я одразу волонтерила сама, а потім зконтактувала із європейськими організаціями, на легальних підставах, через свою ГО. Передавали допомогу дітям, спершу привозила я сама, потім в центри незламності, а з часом у клініках мені вантажили ліки, які я передавала в військові шпиталі, психологічні клініки, напямучу переселенцям, військовим. На сьогодні організації самі виходять на мене та передають мені різного виду допомогу, адже знають, що я передам її лише кінцевому користувачу, для мене це принципово.

— **Які риси характеру допомагають Вам здійснювати задумане?**

— Вміння домовлятися та обережно стояти на своєму. Це дуже допомагає у волонтерській діяльності, у договорах з іноземними меценатами, які дають для України багато гуманітарної допомоги. Вміти розповісти про свій біль та переконати у тому, що українці потребують їх підтримки тут і зараз, — це те, що необхідно вміти усім, хто працює над зміцненням нашої держави завдяки міжнародній допомозі. Планую освоїти ще більшу стресостійкість, хоча і зараз у мене вона нівроку.

— **Ви маєте багато нагород та подяк за свою благодійну діяльність, які з них найважливіші?**

— Нагородами не хизуюсь, та й, чесно кажучи, не дуже на це звертаю увагу. Найбільша нагорода — те, що я себе сама поважаю за те, що роблю, і це бачать мої діти. Сподіваюсь, вони візьмуть приклад з мене, будуть нести теплий промінчик любові для людей. І, знаєте, правило бумерангу працює, адже мені теж в житті трапляються неймовірні люди!

— **Чи є зараз час на хобі, відпочинок?**

Зараз не на часі ні хобі, ні розваги, ні банкету. Ми не святкували минулий Новий рік, тоді мої діти писали списки ліків на митницю, адже я пояснила, що багато дітей сидять у холоді, голоді, тому цей рік ми будемо просто щось робити добре всією родиною. Це був перший раз, коли ми не сіли за святковий стіл.

Така моя позиція: я не хочу жити лише цією миттю, я хочу планувати майбутнє і гідно пройти свій життєвий шлях, да-

рований долею. Хочу і буду допомагати далі, як зможу і чим зможу.

— **Який вислів Вас надихає жити та працювати?**

— «Жити у темряві, але зі світлом у серці; жити у холоді, але з теплом в душі!»

[Спілкувалася Юлія Шешуряк](#)

НАДІЯ СПІРІДОВИЧ: «НАЙВИЩОЮ ПРОФЕСІЙНОЮ НАГОРОДОЮ ДЛЯ МЕНЕ Є ДОВІРА І ПОВАГА ЛЮДЕЙ»

Спірідович Надія Василівна – приватний нотаріус Кременчуцького районного нотаріального округу Полтавської області. Володар низки професійних нагород, активіст професійного самоврядування, справжня легенда нотаріату Полтавщини та України, яка не бажає бути «легендою», адже орієнтується на сучасне та майбутнє нотаріату, ніколи не зупиняється на досягнутому, застосовує творчий підхід до кожної нотаріальної дії, а в щоденній практиці найбільше цінує спілкування з людьми.

– Надіє Василівно, як Ви розпочинали свій професійний шлях, чому обрали нотаріат?

– Закон України «Про нотаріат», який було прийнято 02 вересня 1993 року, встановив порядок правового регулювання діяльності нотаріату в Україні, здійснилося радикальне реформування діяльності органів нотаріату. 01 січня 1994 року Закон набув чинності, а з 1996 року я стала приватним нотаріусом.

Свій професійний шлях нотаріуса я розпочала випадково. Я себе бачила тільки в галузі кримінального права. Всі курсові роботи писала тільки по кримінальному праву, процесу, суду і правосуддю. Практику проходила в слідчих органах прокуратури, в моєму провадженні були справи, пов'язані зі злочинами неповнолітніх (вбивство, крадіжка), злочини в сфері торгівлі, а саме приписки, присвоєння державних коштів в особливо великих розмірах. Тема дипломної роботи – «Хуліганство вчинене з

особливою зухвалістю або цинізмом із застосуванням вогнепальної зброї або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого».

Прокуратура подала клопотання про направлення мене на роботу в органи прокуратури, я також подала заявку. Але розподілити сімейні пари – завжди проблема. Нас із чоловіком Миколою Васильовичем одними з перших запросили на комісію, вислухали наші бажання і повідомили, що їдемо до Якутська, він суддею, а я адвокатом. Це був шок, істерика, сльози... Але декан факультету відносився до мене дуже добре, він вийшов, обійняв мене по-батьківськи за плечі

і сказав: «Улюблена моя студентко, тобі треба народжувати дітей, а не бігати за злочинцями, тобі не потрібні нічні чергування, трупи. Ти будеш цивільною, хоча ти і не любила цивільне право, я в цьому впевнений».

Отже, ми прибули за місцем призначення в Якутськ, міністр юстиції Якутії повідомив, що посади, на які нас направили, є, але житла немає, тому нам запропонували інший варіант – район, завідувач державною нотаріальною конторою і адвокат, а головне, одразу ключі від квартири. «Квартирний» аргумент переміг. Але ж нотаріат мені здавався чимось страшним, я його взагалі не знала.

П'ять днів стажування — і полетіли в Усть-Майський район.

Нас зустрів голова районного суду, познайомив з колективами суду, прокуратури, МВС, КДБ, і тільки через деякий час ми зрозуміли, що таке звичаї й традиції. Традиційно всі були підпорядковані голові суду Роману Інокентійовичу — не примусово, не наказово, адже ця людина мала надзвичайний авторитет, мудрість його вражала, грамотний, вимогливий до себе і до оточуючих. Саме він став нашим наставником і вчителем.

За роки роботи нотаріусом в Якутії я вивчила роботу адвоката, секретаря суду і судового засідання, судового виконавця. В нотаріальній практиці змушена була керуватися не тільки законом, а й звичаями. Мабуть, зараз важко це зрозуміти і уявити.

Потім так склалося, що одночасно Миколу Васильовича вирішили призначити прокурором м. Черський, а мене суддею в інший район. Мав бути компроміс, сім'я для нас була на першому місці. Тому прийнято рішення: мене призначають начальником юридичного бюро гірничо-збага-

чувального комбінату «Джугджурзоло», а Миколу Васильовича вибрали суддею і призначили головою суду.

В 1992 році я приїхала до дому в м. Кременчук у піврічну відпустку... і більше в Якутію не повернулася. В 1996 році, перебуваючи на посаді начальника юридичного відділу податкової інспекції, я прочитала статтю про приватний нотаріат і перших приватних нотаріусів Кременчука. Саме це мене спонукало повернутися в нотаріат.

— Зважаючи на Ваш досвід роботи в нотаріаті у різні часи, як Ви вважаєте, зараз нотаріату України потрібні реформи?

— Не має секрету в тому, що в радянські часи нотаріат був в занепаді, і тільки завдяки розпаду СРСР

та оголошенню незалежності України розпочалися реформи, зокрема в органах юстиції, нотаріаті. Нотаріат став змінювати своє «обличчя», змінилося відношення суспільства до нотаріальної діяльності та в цілому до самого нотаріуса.

Це не випадковість, адже тоді в нотаріат прийшли юристи з високим рівнем кваліфікації, яку постійно підвищували і підвищують. Розширення повноважень нотаріуса — це доказ довіри до інституту нотаріату в Україні. Не можна зупинятися на досягнутому, нотаріат має продовжувати своє удосконалення, а тому реформи мають бути.

— Чим особлива нотаріальна спільнота Полтавщини? Як на Вас та колег вплинула війна?

— Полтавщина це моя батьківщина, тому вона для мене особлива. Не виключення і нотаріат. Нотаріуси об'єднані в єдиний колектив професіоналів, які завжди відгукнуться, якщо потрібна допомога, не залишаться осторонь, як в радості, так і в біді. Велике значення в об'єднанні нотаріусів має відділення НПУ.

Розширення повноважень нотаріуса — доказ довіри до інституту нотаріату

Більшість нотаріусів з самого початку війни не залишили свої робочі місця, продовжували виконувати свої обов'язки і працюють сьогодні, вносять вагомий внесок для найскорішої перемоги у війні з російським агресором, допомагають нашим захисникам усім, чим тільки можуть.

Наша сім'я не виключення. Перші декілька днів війни було не зрозуміло, що робити. Але потім визначилися однозначно — ніхто не покидає Україну, продовжуємо жити і працювати.

— Чи є у Вас «улюблені» нотаріальні дії?

— Улюблених нотаріальних дій у мене не має. Кожна нотаріальна дія має свої нюанси. Звичайна копія документу — здавалося б, що тут особливого? Але — перед тобою документ, який уже є історією, ти його вивчаєш з цікавістю. Тому немає простих чи другорядних нотаріальних дій. Практично кожна вчинювана нотаріальна дія потребує не тільки законодавчого обґрунтування, а і творчого підходу.

— А загалом, що найбільше любите у щоденній роботі нотаріусом?

— Особисто для мене в щоденній роботі найбільш цікаве — це спілкування з людьми. Дуже часто люди звертаються до нотаріуса за допомогою, окрім вчинення нотаріальної дії, — почути пораду, мати можливість розказати про свій біль, свої проблеми. Не завжди в цих проблемах та обставинах людина вчинила правомірно, а ти маєш довести їй це, дати пораду, як вийти зі складної ситуації. І коли бачиш, відчуваш, що людина тебе зрозуміла, вдячна та задоволена — оце і є те, що любиш в щоденній роботі.

— Як кажуть, життя людини постійно пов'язане з нотаріатом, адже доводиться звертатися за різними нотаріальними діями. Чи у зв'язку з цим у Вас є «постійні клієнти»?

Мені часто доводиться чути від клієнтів таку фразу: «Надіє Василівно, Ви наш сімейний нотаріус, тому ми йдемо тільки до Вас». Інколи звер-

“ В роботі нотаріуса найбільш цікаве — спілкування з людьми ”

тається уже третє покоління. Така ситуація не дивна, у кожного нотаріуса є постійні клієнти.

Одним із перших моїх клієнтів в 1996 році був Борис Павлович. Тоді він до мене зайшов на консультацію з питань, не пов'язаних з нотаріатом, були сімейні проблеми. Цього чоловіка я одразу запам'ятала — прискіпливий, уважний, вмів слухати. Чекати довго не довелося, він знову прийшов, але це вже були питання нотаріату: померла дружина, на той час спадщину вели тільки державні нотаріальні контори. У Бориса Павловича виникало дуже багато питань щодо

пенсійного забезпечення, договірні відносини по забезпеченню тепловою енергією, земельні правовідносини і багато чого іншого. За роки спілкування він став юристом без диплому. Всі судові справи із захисту своїх законних прав і інтересів він вів самостійно. Свої вимоги обґрунтовував, посиляючись на Конституцію, норми законів, постанов, інших нормативно-правових документів. Від мене йому потрібно було тільки те, щоб я прочитала і сказала, чи зрозуміло він сформулював той чи інший документ. Так, він спілкувався зі мною не як з нотаріусом, а здебільшого фахово — як із юристом. Його знали в установах, органах влади, підприємствах. Його поважали і побоювалися. Всі знали, що Борис Павлович просто так не приходив. Особисто для мене це був не просто постійний клієнт, він в пам'яті залишився як легенда.

— На Вашу думку, єдина нотаріальна практика — це безумовна необхідність для нотаріату?

— Що таке єдина нотаріальна практика? Кожен розуміє це по-своєму, хтось вважає, що мають бути єдині форми, зразки. На мою думку, єдина нотаріальна практика базується на істотних умовах та інших умовах, які передбачені законодавчими актами. Можуть бути напрацювання практики застосування тих чи інших норм і правил, напрацьований алгоритм дій, але єдиного правила та єдиної форми не може бути, кожна нотаріальна дія індивідуальна.

— Чи вдалося відкрити для себе інші грані професії, коли Ви працювали у методраді територіального управління юстиції?

— Робота методичної ради завжди була цікавою. До складу методради входили нотаріуси, які віддані своїй роботі. Питання, які ми розглядали, відносилися до змін в законодавстві, застосування діючих і нових норм права в роботі та донесення інформації колегам. Немалу вагу мало просте спілкування з колегами, чого зараз так не вистачає.

Іншу грань професії для мене відкрила перша зустріч з колегами в Ялті, коли за обмежений час ми мали написати проект Закону «Про внесення змін до Закон України «Про нотаріат». З цього часу я не могла залишатися осторонь всебічної діяльності нотаріату і намагалася займати активну життєву позицію.

— Ви були членом Комісії НПУ з питань професійної етики, чим запам'яталася ця діяльність? Чи можна сказати, що у нотаріусів України високий рівень дотримання професійної етики?

— Бути членом Комісії НПУ з питань професійної етики — це дуже велика відповідальність. В тебе повірила нотаріальна спільнота, повірила в твою чесність, добросовісність, професіоналізм, незалежність впливу і обставин. Робота Комісії важка. Перед тобою доли людей і ніхто не давав тобі права розпоряджатися їх життям, правом на заняття нотаріальною діяльністю, виносити вердикт «винен чи не винен». Але

Необхідно працювати, робити внесок в розвиток нотаріату

якщо виникла проблема, Комісія зобов'язана її неупереджено вирішити. Аналізуючи роботу в Комісії, роблю висновки, що більшість скарг на порушення нотаріусами правил професійної етики — це спосіб психологічного впливу на нотаріуса для досягнення своїх цілей. Можу з впевненістю сказати, що нотаріуси України дотримуються правил професійної етики на високому рівні.

— У Вас багато професійних нагород — якою пишаєтеся найбільше?

— Найвищою професійною нагородою для мене є довіра і повага людей. З офіційних нагород — це Диплом I ступеня за найвищі досягнення у професійній та громадській діяльності, удостоєна почесного звання лауреата Всеукраїнського конкурсу «Кращий нотаріус року» за підсумками 2004 року. Без винятку, всі нагороди дорогі, вони зобов'язують не

зупинятися на досягнутому, а працювати якомога краще.

— У Вашій родині багато юристів — отже, робоче та особисте завжди поєднане?

— Моя сім'я, скажу з гордістю і сміливо, — це уже династія юристів. Чоловік Микола Васильович — голова суду, а потім нотаріус, сини Андрій і Василь — нотаріуси, невістка

Ярослава, дружина Андрія, — помічник нотаріуса, наш онук Кирил — студент юридичного факультету. Кожен самостійно обирає свій шлях. В такій родині важко розмежувати роботу і дім, але кожен має своє хобі, це також доповнює індивідуальність кожного із нас.

— Чи відчуваєте Ви себе легендою нотаріату України?

— Легендою бути не бажаю, це щось в минулому, я хочу і буду в нотаріаті стільки, на скільки мене вистачить. Необхідно працювати, намагатися здійснити якийсь внесок в розвиток нотаріату.

— Надія нотаріату України — це...?

— Надія нотаріату України — це єдиний нотаріат, який має відповідати фундаментальним принципам системи латинського нотаріату.

Спілкувалася Юлія Шешуряк

Неоформлення прийнятої спадщини не дає права претендувати на неї спадкоємцю наступної черги

Законом України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо вдосконалення порядку прийняття спадщини», прийнятим 08.11.2023, у новій редакції викладено ст. 1221 ЦК України, в якій визначено, що місцем відкриття спадщини є останнє місце проживання спадкодавця; якщо місце проживання спадкодавця невідоме або зареєстроване за кордоном, місцем відкриття спадщини є місцезнаходження нерухомого майна або основної його частини, а за відсутності нерухомого майна — місцезнаходження основної частини рухомого майна.

Змінами до розділу «Прийняття та перехідні положення» цього Кодексу передбачено, що в період дії воєнного стану строки щодо прийняття спад-

щини обчислюються з дня державної реєстрації смерті спадкодавця; якщо місцем відкриття спадщини є населений пункт, де ведуться бойові дії або

який розташований на ТОТ, всі заяви щодо спадщини подаються нотаріусу незалежно від місця відкриття спадщини та ін.

“

Законом «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо вдосконалення порядку прийняття спадщини» у новій редакції викладено ст. 1221 ЦК

Про це розповіла суддя Верховного Суду в Касаційному цивільному суді Ольга Ступак під час онлайн-заходу та навела практику ВС щодо вирішення вказаної категорії спорів за останній час.

В одній зі справ відповідачка (спадкоємиця за заповітом) своєчасно подала заяву про прийняття спадщини, але не оформила її. Позивач (спадкоємець за законом) вважав, що оскільки відповідачка не оформлює спадщину, то він набуває право на спадкування й може оформити спадщину на себе. КЦС ВС у постанові від 27 вересня 2022 року у справі № 199/315/21 вказав, що ЦК

України не встановлено конкретного кінцевого строку для звернення спадкоємця, який прийняв спадщину, із заявою про видачу свідоцтва про право на спадщину. Ольга Ступак акцентувала, що неоформлення прийнятої спадщини унеможливує лише розпорядження успадкованим майном для спадкоємця.

В іншій справі судом було встановлено факт належності відповідача до сім'ї спадкодавця, відповідач оформив спадщину і продав успадковану квартиру. Після цього рішення суду про встановлення факту було скасовано, і міська рада просила суд визнати квартиру відумерлою спадщиною. Велика Палата ВС вказала, що відсутність сімейних відносин унеможливує виникнення в особи, яка претендує на спадщину, права спадкування на підставі закону; скасування рішення, пов'язаного зі встановленням наявності підстав для спадкування, та відмова в позові свідчить про відсутність у зацікавленої особи підстав для спадкування (постанова ВП ВС від 14 грудня 2022 року у справі № 461/12525/15-ц).

Ольга Ступак зауважила, що оскільки в цій справі спірну квартиру незаконно передано особі-спадкоємцю, який її відчужив, ВП ВС сформулировала висновок, що захист інтересу територіальної громади щодо відумерлого майна може здійснюватися шляхом стягнення компенсації вартості цього майна.

Також суддя сказала, що практика останніх років свідчить про зменшення кількості справ щодо встановлення факту проживання однією сім'єю зі спадкодавцем протягом п'яти років. У більшості таких справ суди відмовляють у задоволенні вимог через недоведеність відповідного факту. Нотаріусам варто звертати увагу, чи були у справах про встановлення такого факту залучені дійсно заінтересовані особи. Справи про встановлення факту переважно розглядаються в порядку окремого провадження, і заявники зазначають заінтересованою особою не орган місцевого самоврядування, а номі-

КЦС ВС вказав, що ЦК не встановлено конкретного кінцевого строку для звернення спадкоємця, який прийняв спадщину, із заявою про видачу свідоцтва про право на спадщину. Неоформлення прийнятої спадщини унеможливує лише розпорядження успадкованим майном для спадкоємця

нальну особу, яка не заперечує проти задоволення заяви. Інколи це штучно створені спори, і рішення судів потім оскаржуються в апеляції за заявами осіб, чий права порушені, та скасовуються.

Ольга Ступак звернула увагу на постанову Об'єднаної палати КЦС ВС від 18 вересня 2023 року у справі № 582/18/21 щодо обчислення п'ятирічного строку при спадкуванні у четверту чергу з урахуванням дії актів цивільного законодавства в часі. Суд зробив висновок, що п'ятирічний строк, передбачений ст. 1264 ЦК України, повинен вповнитися на момент відкриття спадщини і його необхідно обчислювати з урахуванням часу спільного проживання зі спадкодавцем однією сім'єю, у тому числі до набрання чинності цим Кодексом.

Доповідачка також сказала, що Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 22 лютого 2012 року № 296/5, передбачає, що якщо спадкодавець і спадкоємець зареєстровані за одним місцем проживання на момент

відкриття спадщини, то це є підтвердженням факту проживання спадкоємця зі спадкодавцем на час відкриття спадщини. Однак якщо інший спадкоємець оскаржує в суді таке спільне проживання попри наявність реєстрації, для суду має значення не реєстрація, а фактичне проживання спадкоємця зі спадкодавцем. Ольга Ступак припустила, що, можливо, варто внести відповідні зміни до вказаного Порядку, оскільки ч. 3 ст. 1268 ЦК України вимагає наявності саме фактичного проживання.

Інколи до спадкового майна входять кілька об'єктів, один з яких перебуває за кордоном. Відповідно до Закону України «Про міжнародне приватне право» національні суди не мають юрисдикції вирішувати питання щодо таких об'єктів. В одній зі справ (постанова КЦС ВС від 14 червня 2023 року у справі № 466/5298/19) оспорювалася заява про відмову

від прийняття спадщини, яка була вчинена на території України, але спадщина була за кордоном. КЦС ВС зробив висновок, що юрисдикція українського суду поширюється на цю категорію спорів.

Трапляються випадки, коли недобросчесні учасники позиваються до неіснуючих осіб. Суддя навела постанову КЦС ВС від 11 жовтня 2023 року у справі № 204/1035/18. У позові було зазначено лише ПІБ відповідача (на нього нібито була оформлена спадщина, і позивач вважав це незаконним). КЦС ВС зазначив, що спірну квартиру у спадщину отримала особа, щодо якої немає відомостей про видачу їй паспорта громадянина України та реєстрацію як платника податків; відповідач у справі має бути фізичною або юридичною особою, яка існує. В іншому випадку провадження у справі не може бути відкрито, а відкрите — підлягає закриттю, оскільки справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства (п. 1 ч. 1 ст. 255 ЦПК України).

Джерело інформації: Верховний Суд

СПОВІДЬ НОТАРКИ, ЩО ПЕРЕЖИЛА ОКУПАЦІЮ

Ліна Маршалова,
приватний нотаріус
Херсонського міського
нотаріального округу

У кожного війна своя, своя історія, свій біль, свої втрати, свої перемоги. Моя війна розпочалась із ранішнього дзвінка сина зі словами «Почалась... війна!» Як і багато українців на той момент — подумала, що не може такого бути! Що робити? Ні, це не буде довго! І лише вибухи на Антонівському мосту, на околицях Херсону, у Чернобаївці повертали до реальності. Херсон був одним із перших міст України, куди прямувала військова армада загарбників. Усе місто гриміло від звуків стрілянини. Дуже швидко потягнулись колони біженців — на авто, пішки.

Мусила бігти до офісу, що розташований біля залізничного вокзалу на центральній вулиці, щоб віддати людям документи, які було раніше залишено для оформлення на цей день. І думати, що робити з архівом, як зберегти. Охорону офісу відключили одразу, було вимкнено світло, зник інтернет. Єдине, що можна було зробити на той час — забрати відкриті спадкові справи, печатку, бланки, поточний реєстр, комп'ютерну техніку, де було багато інформації. Намагалась забрати з собою стільки, скільки встигла і скільки могла.

Подальше зберігання нотаріального «скарбу» можна назвати одним словом — ховати!!! Ховала, де могла, переховувала в залежності від загрозовості ситуації. Комунікації між нотарями майже не було. Кожен діяв, як міг, як вважав за потрібне.

З першого березня почались артилерійські обстріли Херсона, навколо міста було облаштовано блокпости. Знищувались будинки, торговельні центри, інші споруди, було вбито перших цивільних, захоплені Херсонська ОДА й управління поліції.

Бронетранспортери з військовими стояли біля мого офісу, а вулицями весь

час ходили озброєні люди, які могли зупинити тебе кожної хвилини, обшукати, забрати телефон. А в разі, коли їм щось не подобалось, забрати в катівню.

Але Херсон продовжував спротив. Люди виходили на мітинги, потайки допомагали нашим військовим. Маленька купка нотаріусів, наражаючи себе на небезпеку, оформлювали життєво необхідні документи, щоб допомогти людям подолати перепопи блокпостів, вивезти дітей. Це був маленький фронт херсонських нотаріусів.

День за днем ставало небезпечніше. Мені, за певних обставин, довелося переїхати на лівий берег Дніпра, щоб доглядати стареньку матусю. Це була моя мала батьківщина — місто Гола Пристань, що і досі перебуває в окупації. Загарбники з кожним днем ставали все лютіше. Мстились за невдалий план захопити країну за три дні. Вони знищували все, що їм заманеться. Періодично у них проходили

ротації. І кожна нова партія нелюдів починала тренування у наведенні та руйнуванні цілей — спочатку навідники підбирали місця для тренувань, а це житлові будинки, а потім другі їх знищували, гинули люди.

Так трагічно загинула наша колега, яка все життя працювала нотаріусом у Голій Пристані, була легендою нотаріату — Ноздрачова Віра Дем'янівна. Світла їй пам'ять.

Та були в нотаріальній спільноті й зрадники. Небагато, але були. Прізвища їм відомі. На мою думку, ще до війни було зрозуміло, що це люди без моралі. Війна лише це підтвердила. Прикро про це думати...

В окупації я зустріла свій пенсійний ювілей. А рівно через рік, в день мого народження, було підірвано Каховську ГЕС. Місцеві були виснажені постійними російськими евакуаціями, що приховували депортацію корінних жителів до росії. Тому більшість відмовлялись від пропозиції залишити

домівки. Це були переважно люди похилого віку, які не мали можливості кудись виїхати. Єдиний порятунок — дахи будинків. Вода з вечора почала прибувати бурхливим потоком.

Я та мої близькі, сусіди, домашні улюбленці вилізли на горище хати. Настала ніч, жодного світла, відсутній зв'язок і тільки шум бурхливої води, якої ставало все більше і більше. Це була найжахливіша ніч у моєму житті.

Вранці, коли замаюріли перші промені сонця, ми побачили, що все у воді. Рівень піднявся приблизно на чотири метри і це була ще не межа. Треба було думати про порятунок. Зробили пліт з дощок, обв'язали його дротом. Планували закріпити на ньому маму, а самим плисти, штовхаючи цю споруду. Готувались до найгіршого. Почали звати на допомогу. Врятував нас священник місцевої церкви, вивіз на човні. Коли ми їхали по моїй рідній вулиці, де пройшло дитинство, то головами зачіпляли лінії електромереж. Більшість домівок вже було зруйновано водою. Виплили до відносно посушливої місцевості та згодом були перевезені до іншого селища.

Потім, організувавши догляд за мамою, я і мій чоловік пройшли ще одне випробування — дорогу до Херсону. Вона проходила через Крим і прокляту росію. Ще одне випробування долі... Моторошно згадувати. І ось останній російський блокпост. Потім сіра зона, яку обидві сторони тримають під прицілом. Пече сонце, треба йти вгору понад п'ять кілометрів по бездоріжжю, вкритому камінням. В якусь мить здалося, що вже не витримаю. Та в голові була одна думка — дорога додому...

Щодня вирушаю на роботу, незважаючи на обстріли, аби допомагати мешканцям Херсону

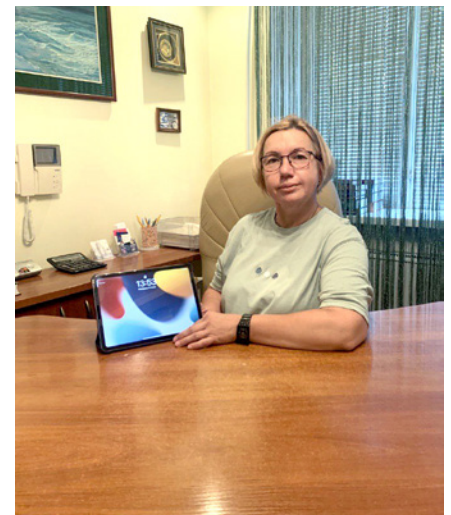
Не знаєш, куди прилетить ворожий снаряд.

Але вирушаєш кожного дня на роботу, аби допомагати дійсно героїчним мешканцям Херсону у вирішенні їх життєвих потреб. В місті працює з десяток нотаріусів, а до війни було більше ніж п'ятдесят.

Багато складнощів, не працюють повноцінно державні установи, у багатьох людей втрачені домівки, документи. Багато цивільних людей загинуло. Жаль, що саме з цих причин збільшені обсяги роботи. Певна кількість офісів нотаріусів зачинає на чи зазнали пошкоджень. Архіви — без охорони та доступу. Державний

Зараз я у Херсоні. Почала працювати. Трохи відійшла від страшних подій. Міркуючи про пережиті, кажу: якщо є пекло на землі, то ми були у пеклі!

Сьогодні теж важко. Та ми вільні! Роботи багато. Місто майже зруйноване, щодня обстріли, гинуть люди.

нотаріальний архів не має потужностей прийняти на зберігання всі документи нотаріусів. З цим треба щось негайно робити.

А ще муσιш бути психологом, допомагати людям пережити їх горе. Майже кожен день чуєш трагічні історії. Намагаєшся перейти на юридичний аналіз ситуації, та це майже не вдається. Бо ж сама пройшла через усі ці жахи й відчуваєш кожного клітиною свого тіла як людині важко. Ось така вона — моя війна.

Чи змінили мене пережиті часи? Так, змінили. Пішло все зайве. Чітко розумієш життєві пріоритети — життя, здоров'я, свобода, родина, людські стосунки. Ось що треба цінувати!

А ще треба продовжувати працювати, бо херсонцям дуже потрібні правники. Їх дуже обмаль. Ті, хто залишився і працюють, дійсно гідні найвищої поваги та вдячності.

І треба мріяти. Це надіхає, дає сили пережити усі ці страшні роки. Мріяти про майбутнє, про те, що колись закінчиться ця безглуздо жорстока війна. Та не полишати надії на те, що настануть часи, коли у нашому законодавчому просторі буде наведено лад, не потрібно буде маневрувати між цілою

купою законодавчих актів, які дуже часто не відповідають один одному, мають купу суперечностей. Коли закон буде чіткий, зрозумілий, а ми,

нотарі, будемо повністю захищені законом.

Мрія повинна жити. Люди повинні жити. Життя переможе війну.

*“Мрія повинна жити.
Люди повинні жити.
Життя переможе
війну!”*

Впевнена, що мій рідний лівий берег Дніпра буде звільнено. Будуть звільнені наші колеги — нотаріуси, що ще перебувають на лівобережжі. За яких болить серце у нашої великої нотаріальної спільноти, підтримку якої я особисто відчувала в найважчі часи. Дуже вдячна кожному!

Україна переможе і буде вільною!

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ НА СЛУЖБІ МАЙБУТНЬОГО

У місті Таллінн (Естонія) 03 листопада 2023 року відбулась конференція, присвячена 30-річчю Нотаріальної палати Естонії, на тему «Штучний інтелект на службі майбутнього». Метою конференції було обговорення використання штучного інтелекту у повсякденній практиці нотаріусів.

В заході взяла участь нотаріус Тетяна Рачкова, член Комісії Нотаріальної палати України з міжнародного співробітництва.

На конференцію були запрошені представники керівництва Міжнародного союзу латинського нотаріату, Європейського Союзу, нотаріальних спільнот країн-членів МСЛН, представники різних правничих професій, наукової спільноти, спеціалісти в галузі ІТ.

Обговорення розпочалося зі співставлення понять інтелекту та штучного інтелекту, а також ролі штучного інтелекту в майбутньому.

Виступаючі звернули увагу на те що, на відміну від інтелекту, штучний інтелект не може працювати без помилок (принаймні станом на сьогодні), він не може використовуватись в ситуаціях, пов'язаних з серйозними ризиками без контролю з боку спеціалістів, не може думати і приймати всесторонньо обґрунтовані рішення. Отже, не варто сприймати його як загрозу. При цьому потрібно намагатися використовувати його як допоміжний засіб у певних процесах і процедурах. Основними ж загрозами штучного інтелекту науковці вбачають у використанні його з негативною метою, а також відсутність необхідності в людей думати і аналізувати при його широкому використанні, що в свою чергу призведе до зниження розумових та аналітичних здібностей.

Після з'ясування основ теорії та співвідношення понять інтелекту та штучного інтелекту учасники перейшли до наступного блоку, який був найцікавішим для практикуючого нотаріуса. Велика увага була присвячена можливості використання штучного інтелекту при веденні переговорів та укладанні договорів, а також тому, як

штучний інтелект може змінити професію нотаріуса.

Виступав співзасновник спеціального сервісу автоматизованого збору, обробки та аналізу інформації Пактум, який повідомив про те, що вже зараз є величезна зацікавленість великих компаній по всьому світу їх сервісом. Наголосив що, зокрема, він широко застосовується для складання типових договорів і контрактів, що могло б стати в нагоді нотаріальній спільноті і до напрацювання яких вони готові приступити сьогодні. Основними проблемами у роботі нотаріусів та інших представників правничих професій було названо: нестачу кадрів, велику кількість інформації та необхідність швидкого її аналізу та реагування. Тож саме в цих напрямках виступаючі і вбачають широке використання штучного інтелекту – збір інформації, її аналіз і групування, максимальна автоматизація всіх робочих процесів, розробка типових електронних документів і договорів. При цьому, на їх думку, це абсолютно реально сьогодні, лише вимагає політичної волі, законодавчого підґрунтя та значного фінансування.

Куди ж рухається світ в контексті ШІ? Лідер у розвитку штучного інтелекту наразі Китай, в той час як Сполучені

Штати Америки лише намагаються за ним встигнути. Європа ж залишається осторонь і лише користується розробками. При цьому, незалежно від того, хто є розробником, ШІ вже широко використовується у всіх сферах нашого життя. І питання не в тому чи буде він застосовуватись у нашій професійній діяльності, а в тому, як з розумом використовувати наявні можливості та їх розвивати і вдосконалювати.

Основним висновком за результатом участі у конференції є усвідомлення того факту, що ШІ є однією з найважливіших тенденцій, яка впевнено стає частиною нашого життя, розвиток і прогрес якої неможливо зупинити. Проте, можливо взяти цей розвиток під контроль і використовувати для полегшення, пришвидшення і оптимізації всіх робочих процесів, в тому числі в нотаріальній діяльності.

Що стосується напрямків використання, то такими могли б стати: збір інформації, автоматичне формування зразків документів, з врахуванням всіх змін і обов'язкових вимог, полегшення процесів ідентифікації та здійснення різного роду перевірок. При цьому, фінальний контроль і звірка всіх даних повинна залишатись в руках спеціалістів, здатних мислити, робити висновки і приймати рішення.

ДІАЛОГ МІЖ ПРАВОВИМИ СИСТЕМАМИ

26-27 вересня 2023 року у Лондоні, з нагоди 650-ї річниці Лондонського Товариства нотаріусів-писарів (scriveners) Англії та Уельсу, відбулось засідання робочої групи МСЛН «Діалог між правовими системами».

У міжнародному заході взяли участь представники суддівського корпусу Великобританії, вказаного Товариства та нотаріатів-членів МСЛН, зокрема голова Комісії Нотаріальної палати України з міжнародного співробітництва, член Генеральної ради МСЛН Сабріна Сибіга.

На засіданні робочої групи було розглянуто питання щодо «Додаткової цінності нотаріально посвідченої дії», а також презентовано коротку історію нотаріусів-писарів Англії та Уельсу.

Загалом, нотаріуси у Великобританії представляють систему загального права (англосаксонську правову систему) і поділяються на 3 класи: окружних (звичайних) нотаріусів, які є практикуючими солісіторами (близько 750 осіб), загальних нотаріусів-писарів (35 осіб) та церковних нотаріусів, які здійснюють свою діяльність при судах.

За своїми повноваженнями і функціями нотаріуси-писарі є досить близькими до системи континентального права. Саме тому Товариство нотаріусів-писарів є членом Міжнародного союзу нотаріату (МСЛН). Нотаріуси-писарі відрізняються від звичайних додатковою кваліфікацією. Крім проходження 5-річного стажування під керівництвом практикуючого «скрівенера», вони повинні скласти кваліфікаційний іспит, до якого входять: іспит на знання двох іноземних мов, з права країни основної іноземної мови та іспит з поглибленого знання нотаріального права. Оскільки для нотаріусів-писарів не встановлюються нотаріальні округи, вони можуть виїжджати за межі країни для вчинення нотаріальних дій на прохання клієнта. Для цього від них вимагається також знання внутрішнього права від-

повідної країни. Відтак, їм притаманна спеціалізація за видами діяльності або за країнами, за законодавством і мовою, якою здатний вчиняти дії конкретний нотаріус-писар.

В ході спілкування на полях конференції представники Лондонського Товариства розповіли про основні повноваження нотаріусів в Англії та Уельсі: вони не займаються питаннями внутрішнього права, наприклад спадкового чи сімейного. Тут нотаріуси виконують досить неординарну роль на відміну колег по всьому світу. Вони задіяні у роботі, яка передбачає транскордонний елемент. Йдеться про створення документів фізичними чи юридичними особами, які надалі будуть використані за кордоном. Англійський нотаріус є юридичною ланкою у структурі, що допомагає налагодити комунікацію між усіма учасниками процесу, що виходить за межі однієї країни. Нотаріуси в Англії та Уельсі можуть проводити віртуальні зустрічі та електронно засвідчувати документи. Проте, щоб унеможливити фактор неправомірного впливу на клієнта-підписанта через відеозв'язок, нотаріуси не використовують дистанційне підписання документів для тих, хто виступає як фізична особа, а не від імені компанії.

27 вересня 2023 року в офісі Едурда Гардінера, голови Товариства нотаріусів-писарів Англії та Уельсу, Сабріна Сибіга взяла участь у круглому столі з питання використання технологій штучного інтелекту у відносинах з вразливими особами і як знайти баланс між наданням їм доступу до права та захистом їхніх інтересів.

Користуючись нагодою, присутнім повідомлено про актуальні події в Україні у зв'язку з російською агресією, про внесок кожного українського нотаріуса в перемогу України у війні та висловлено велику подяку від імені НПУ за фінансову, військову, правову та моральну допомогу нотаріусам та народу України.

ПРАВА ГРОМАДЯН У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ ТА ЦИФРОВОМУ СВІТІ

29-30 вересня 2023 року в м. Авейру (Португалія) відбувся IV-й Міжнародний конгрес португальських нотаріусів.

До обговорення центральної теми Конгресу «Права громадян у глобалізованому та цифровому світі» та спільних роздумів над теперішніми та майбутніми викликами нотаріальної практики Нотаріальна палата Португалії запросила колег з усього світу, у тому числі представників органів влади країни, дипломатичного корпусу, університетських кіл, нотаріатів-членів МСЛН та низки португаломовних країн.

Колеги поділилися з присутніми досвідом і знаннями з таких аспектів нотаріальної практики, як міжнародний обіг цифрових документів, апостиль, роль нотаріуса як гаранта правової безпеки в особистому та дистанційному електронному бізнесі, Європейське свідоцтво про правонаступництво та вплив транснаціональності в глобалізованому світі.

Президент Нотаріальної палати Португалії Жорже Батиста Да Сілва розповів про впровадження цифрових технологій в нотаріальній практиці. Так, португальські нотаріуси підписують всі документи онлайн, використовуючи мобільний додаток. Нотаріуси вже не використовують нотаріальні печатки, не ведуть реєстри і справи на папері. Цифровий архів веде безпосередньо Нотаріальна палата.

Окремими темами дискусії була виділена проблематика захисту вразливих осіб у цифровому та глобалізованому світі, а також виклики штучного інтелекту в правовій системі.

В ході круглого столу на прохання португальських колег з доповіддю виступила голова Комісії Нотаріальної палати України з міжнародного співробітництва Сабріна Сибіга, яка висвітлила роль нотаріуса у наданні допомоги найбільш вразливим верствам населення під час війни.

Присутні були ознайомлені з практикою роботи українських нотаріусів в умовах воєнного стану, у

тому числі із забезпечення доступу до правової допомоги шляхом надання безкоштовних правових консультацій, виїздів до інвалідів у шпиталі для вчинення нотаріальних дій.

Сабріна Сибіга розповіла про неймовірну силу духу і незламність українських нотаріусів, а також про їх безпосередню участь у бойових діях, волонтерську діяльність під час війни. А також про Благодійний фонд «Порятунок нотаріусів та їхніх сімей», який був створений Нотаріальною палатою України з метою допомоги нотаріусам, що постраждали від військової агресії. У його наповненні активну участь взяли Міжнародний союз нотаріату, Рада нотаріатів Європейського Союзу, більшість нотаріатів європейського континенту, а також добровільні індивідуальні пожертви нотаріусів всього світу. Це дозволило надати першочергову негайну допомогу 456 нотаріусам України.

Передано подяку від Нотаріальної палати України уряду Португалії і португальським нотаріусам за їх моральну і матеріальну підтримку України.

На Конгресі також відбулася виставка власних картин нотаріуса з Лісабону Рози Коррея, окремі з них були присвячені темі російської агресії в Україні.

ПОВНОВАЖЕННЯ НОТАРІУСІВ — РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Делегат Комісії з європейських справ МСЛН від України, голова Комісії Нотаріальної палати України з міжнародного співробітництва Сабріна Сибіга взяла участь у черговій пленарній сесії КЄС, яка відбулась 19-20 жовтня 2023 року в Барселоні.

За результатами наданих країнами-членами КЄС відповідей на опитувальники сформувалися загальні теми для обговорення – майбутнє обов’язкової частки спадщини в європейських системах спадкування та захист спадкоємців за законом при спадкуванні; позасудове врегулювання шляхом передачі певних неконфліктних повноважень від судді до нотаріуса.

Мета вказаних опитувальників – проаналізувати в кожній європейській країні поточні та майбутні повноваження, покладені на нотаріусів у безспірних справах, а також визначити сфери, в яких повноваження нотаріусів можуть бути розширені, щоб розвантажити суди, а також надати нотаріатам МСЛН аргументи, які вони можуть представити своїм політичним і законодавчим органам влади.

Сабріна Сибіга розповіла про зміни в законодавстві України за останні півроку та ситуацію в нотаріаті України – самовіддану роботу нотаріусів в умовах регулярних обстрілів та систематичного руйнування енергетичних об’єктів, що призводить до значного дефіциту електроенергії і загрожує «блекаутом» в умовах наближення зимового періоду; про масове незаконне вилучення російською у нотаріусів України на тимчасово окупованих територіях Херсонської та Запорізької областей нотаріальних документів, архівів, печаток, комп’ютерної техніки.

Всесвітній університет нотаріусів 2024

Міжнародний союз нотаріату розпочав прийом заявок на навчання у Всесвітньому університеті нотаріусів «Жан-Поль Декор». 12-й випуск відбудеться в липні 2024 року у Парижі.

Загальна тема — «Повага до громадського порядку: основна місія нотаріальної професії, постійний виклик для нотаріуса».

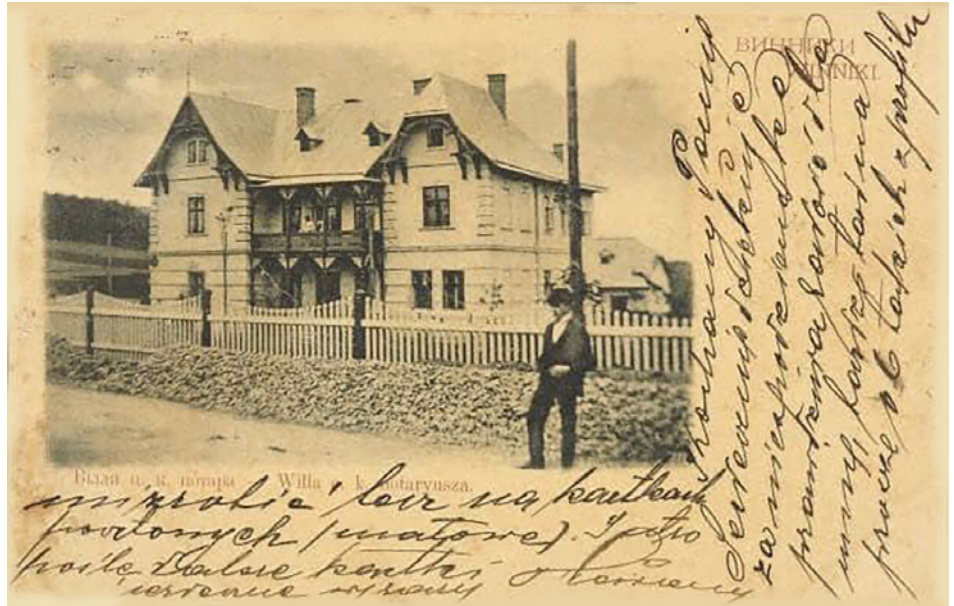
Вимоги до кандидатів: мати вік молодше 35 років або менше 5 років професійного досвіду; вільно володіти принаймні однією з трьох мов навчання (французькою, іспанською або англійською); не брати участь у попередніх випусках ВУН.

Нотаріусів України, які бажають пройти навчання, просимо до 09 лютого 2024 року надіслати свої мотиваційні листи, а також біографічні довідки на адресу interdep.npu@gmail.com

Детальна інформація — на сайті nu.ua, також звертайтеся до Відділу міжнародного співробітництва НПУ, Валентина Дмитрівна Коняєва: (044) 230-72-80

ВОЛОДИМИР ЛЕВИЦЬКИЙ — нотаріус, який боровся за рівноправність української мови

Володимир Лукич Левицький – видатна особистість в історії українського нотаріату й Західної України. Український письменник і громадський діяч, нотаріус, видавець, літературознавець, почесний член товариства «Просвіта», член Наукового товариства ім. Шевченка.

Народився у сім'ї священника 2 вересня 1856 року в с. Белзець (тепер Гончарівка) Золочівського району Львівської області. Початкову школу проходив у рідному селі та в Золочеві, гімназію закінчив у Бережанах, університетські правничі студії у Львові. У 1879 році закінчив Львівський університет. Працював разом з Іваном Франком та іншими видатними особистостями.

У 1880 році Володимир Левицький розпочав юридичну практику. З 1883 року працював нотаріусом у Болехові, Стрию, Станіславі (тепер Івано-Франківськ) та у Винниках біля Львова.

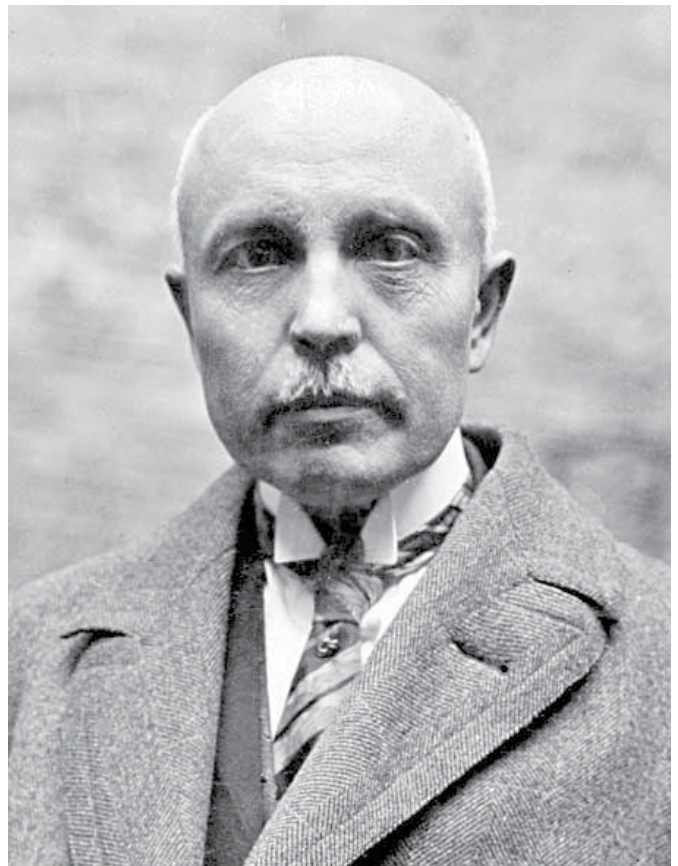
У жовтні 1896 року Левицького призначили нотарем у м. Винниках, Львівської області (тепер місто, що входить до Львівської територіальної громади, Личаківський район м. Львова).

До його обов'язків належали спадкові справи, шлюбні угоди, різні правові акти, тощо. Діловодство вів виключно українською мовою — цей факт мав великий вплив на селян, які вперше на практиці бачили рівноправність української мови.

У 1885 році видав «Руський правотар домовий» — перший популярний юридичний довідник для населення, написаний «чистою народною мовою».

На посаді нотаріуса у Винниках попрацював до початку Першої світової війни.

Помер у Винниках 6 жовтня 1938 року, похований на Личаківському цвинтарі у Львові.

ПОСВІДЧЕННЯ ШЛЮБНИХ ДОГОВОРІВ: ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ

ЦМУ МЮ (м. Київ), Узагальнення
нотаріальної практики з питань
порядку посвідчення шлюбних
договорів, № 63811/9.2-23 від
12.12.2023

Сімейне законодавство передбачає існування договірному режиму майна подружжя, що врегульовано главою 10 Сімейного кодексу України, яка має назву «Шлюбний договір». Необхідність існування законного режиму подружнього майна пов'язана з тим, що подружжя не зобов'язане укладати шлюбний договір. Статистичні дані вказують на те, що навіть у тих країнах, де інститут шлюбного договору існує давно, певна частина населення його не укладає. Насамперед, цінність шлюбного договору полягає у тому, що кожна подружня пара на власний розсуд має можливість врегулювати свої майнові відносини. Подружжя вільне у своєму виборі укладати шлюбний договір або утримуватися від цієї процедури. В останньому випадку правовий режим їхнього майна визначається відповідно до положень сімейного законодавства.

Шлюбний договір по суті є угодою, що укладається між подружжям або нареченими, якою регулюються майнові права і обов'язки подружжя, зокрема, питання, пов'язані з правом власності на рухоме та нерухоме майно, яке придбане як до шлюбу, так і під час шлюбу, а також майно, одержане в дар чи успадковане одним з подружжя.

Правове регулювання порядку посвідчення шлюбних договорів здійснюється наступними нормативними актами:

- Конституцією України;
- Цивільним кодексом України;
- Сімейним кодексом України;
- Законом України «Про нотаріат»;
- Порядком вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженим наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 року № 296/5 (надалі – Порядок).

Відповідно до статті 94 Сімейного кодексу України, шлюбний договір укладається у письмовій формі і нотаріально посвідчується.

При посвідченні шлюбних договорів нотаріуси керуються загальними правилами посвідчення правочинів, а саме: нотаріус зобов'язаний встановити особу сторін, роз'яснити їм зміст і значення положень шлюбного договору та перевірити відповідність його змісту вимогам закону та дійсності намірів сторін, з'ясувати, чи розуміють сторони договору значення та правові наслідки своїх дій.

Водночас працівники Управління нотаріату спостерігають неоднаковий підхід нотаріусів до питання щодо кількості примірників правочину, а саме, окремі нотаріуси керуються нормою підпункту 2.1 пункту 2 глави 1 розділу II Порядку і виготовляють два примірники договору, один з яких залишається у матеріалах нотаріальної справи.

Але ж відомо, що шлюбний договір породжує для сторін права і обов'язки, які мають діяти протягом тривалого часу (строк дії договору визначений статтею 96 Сімейного кодексу України).

При тому, що контрагенти за договором є подружжям, або мають намір стати такими, в контексті укладеної угоди вони є самостійними особами, які досягли згоди з певних питань; воля кожного з них характеризується автономністю. З огляду на зазначене, вважаємо, що кожен із подружжя має отримати свій примірник договору, як те вимагається підпунктом 2.2 пункту 2 глави 5 розділу II Порядку.

Як вже зазначалося вище, сторонами шлюбного договору можуть бути подружжя та особи, які подали заяву про реєстрацію шлюбу (стаття 92 Сімейного кодексу України).

Відповідно, якщо шлюбний договір укладено подружжям, нотаріус зобов'язаний витребувати свідоцтво

про їх одруження, оскільки в цьому випадку договір набирає чинності у день його нотаріального посвідчення (частина друга статті 95 Сімейного кодексу України).

У випадку, якщо шлюбний договір мають намір укласти наречені, певна частина нотаріусів вимагає у них довідку з органів РАЦСу, і навіть відмовляє у вчиненні нотаріальної дії у разі відсутності такого документу.

Вважаємо такі дії нотаріусів безпідставними, оскільки згідно з частиною першою статті 95 Сімейного кодексу України, шлюбний договір, укладений до реєстрації шлюбу, набирає чинності у день реєстрації шлюбу. До того часу посвідчений правочин не тягне за собою правових наслідків.

Доречі, з метою запобігання неоднозначному чи помилковому тлумаченню учасниками правочину моменту початку дії договору, про це, на виконання підпункту 2.4 пункту 2 глави 5 розділу II Порядку, необхідно вказувати в його тексті.

В ході проведення узагальнення встановлено непоодинокі випадки, коли всупереч нормі статті 95 Сімейного кодексу України, в тексті договорів, укладених до реєстрації шлюбу, нотаріуси зазначають, що договір набирає чинності у день його нотаріального посвідчення.

В контексті розмови щодо осіб, які згідно із законодавством можуть бути сторонами шлюбного договору, варто висвітлити питання, порушене приватним нотаріусом «А», яке стосується можливості посвідчення шлюбного договору за участі представника(ів) сторони(ін).

На сьогодні при дослідженні теми шлюбного договору є дві протилежні думки фахівців.

Одна група фахівців виключає інститут представництва при укладанні шлюбного договору, інша – вважає, що така можливість є і це не суперечить законодавству.

Сімейний кодекс не містить прямої заборони посвідчення шлюбного договору за участі представника. Проте, частина перша статті 14 та частина перша статті 15 Сімейного кодексу визначають, що сімейні права та обов'язки є такими, що тісно пов'язані з особою, а тому не можуть бути передані іншій особі, що узгоджується з

частиною другою статті 238 Цивільного кодексу України, яка встановлює, що представник не може вчиняти правочин, який, відповідно до його змісту, може бути вчинений лише особисто тією особою, яку він представляє.

Разом з тим, у правовій доктрині зустрічаються й аргументи на захист можливості укладання шлюбного договору представниками сторін. Прихильники такої думки вважають правомірним застосування договірною представництва, якщо у довіреності будуть визначені всі умови майбутнього договору.

Наразі це питання є дуже актуальним у випадках, коли подружжя не може перебувати в одному місці через обставини, які від них не залежать.

Як вже зазначалось вище, при посвідченні шлюбного договору нотаріуси повинні з'ясувати дійсний намір сторін щодо укладення зазначеного правочину. Для цього нотаріус повинен чітко визначити поняття змісту шлюбного договору.

Виходячи зі статті 93 Сімейного кодексу України, шлюбним договором регулюються:

- майнові відносини між подружжям, визначаються їхні майнові права та обов'язки;
- майнові права та обов'язки подружжя як батьків.

Крім того, враховуючи норми статей 97-99 Сімейного кодексу України, шлюбним договором можуть регулюватися:

1. Правовий режим майна.

У шлюбному договорі може бути визначене майно, яке дружина, чоловік передає для використання на спільні потреби сім'ї, а також правовий режим майна, подарованого подружжю у зв'язку з реєстрацією шлюбу. Крім того, сторони можуть домовитися про:

- непоширення на майно, набуте ними за час шлюбу положень статті 60 Сімейного кодексу України, тобто режиму спільної сумісної власності, а вважати його спільною частковою власністю або особистою приватною власністю кожного з них.

З цього приводу у нотаріусів виникає питання, чи розповсюджується норма частини другої статті 97 Сімейного кодексу України на майно, набуте подружжям до укладення

шлюбного договору (керуючись при цьому принципом «закон не має зворотної сили»), чи тільки на майно, набуте після укладення договору. З даного питання позиція Управління нотаріату полягає в наступному: зазначене правило стосується як майна, набутого подружжям до, так і після укладення шлюбного договору. Тобто, правовий режим майна, набутого у спільну сумісну власність подружжя на ім'я одного з подружжя до укладення шлюбного договору, може бути змінено цим договором на особисту власність титульного власника;

– про можливий порядок поділу майна, у тому числі і в разі розірвання шлюбу.

Враховуючи зазначене, при посвідченні договорів про поділ майна подружжя/колишнього подружжя, нотаріус має з'ясувати питання щодо наявності укладеного шлюбного договору та його умов;

– про можливість використання належного їм обом, або одному з них майна для забезпечення потреб їхніх дітей, або інших осіб;

– про включення до шлюбного договору будь-яких інших умов щодо правового режиму майна, якщо вони не суперечать моральним засадам суспільства.

2. Порядок користування житлом.

Керуючись нормами статті 98 Сімейного кодексу України подружжя може передбачити у шлюбному договорі порядок користування житловим приміщенням, яке належить одному з подружжя на праві особистої приватної власності, а також порядок та умови його звільнення в разі розірвання шлюбу. Крім того, чинним законодавством не заборонено передбачити шлюбним договором порядок та умови проживання у вищезазначеному приміщенні родичів сторін договору.

3. Права на утримання.

Сторони можуть визначити шлюбним договором умови про надання утримання одному з подружжя незалежно від працездатності та потреби у матеріальній допомозі. За загальним правилом (відповідно до статті 75 Сімейного кодексу України) право на утримання виникає у того

з подружжя, хто є непрацездатним і потребує на матеріальну допомогу. У шлюбному договорі право на утримання може бути передбачене і для того, хто є працездатним, а також право одного з подружжя на аліменти, незалежно від його матеріального стану.

Звертаємо Вашу увагу, що за наявності у шлюбному договорі умови про надання утримання, в тексті договору необхідно визначити розмір та строки виплати аліментів, як це передбачено частиною першою статті 78 Сімейного кодексу України.

Слід також зазначити, що шлюбним договором може бути встановлена можливість припинення права на утримання одного з подружжя у зв'язку з одержанням ним майнової (грошової) компенсації.

В тексті шлюбного договору сторонам доцільно визначити строк його дії.

Так, стаття 96 Сімейного кодексу України дозволяє встановити у шлюбному договорі загальний строк дії (наприклад, шлюбний договір припиняється у разі смерті одного з подружжя), а також строки тривалості окремих прав та обов'язків.

У шлюбному договорі також може бути встановлена чинність договору або окремих його умов і після припинення шлюбу.

Окремо слід звернути увагу нота-

ріусів на умови, які не можуть бути включені у шлюбний договір, тобто на ті, на які чинним законодавством встановлена пряма заборона щодо їх включення в предмет цього правовичного. До цих умов належать наступні.

1. Особисті немайнові правовідносини подружжя, а саме:

— право на материнство та право на батьківство (статті 49, 50 Сімейного кодексу України);

— право чоловіка та дружини на повагу до своєї індивідуальності (стаття 51 Сімейного кодексу України);

— право чоловіка і дружини на фізичний і духовний розвиток;

— право чоловіка і дружини на зміну прізвища (статті 35, 53 Сімейного кодексу України);

— право чоловіка і дружини на розподіл обов'язків та спільне вирішення питань сім'ї (стаття 54 Сімейного кодексу України);

— право чоловіка і дружини на свободу і особисту недоторканість (стаття 56 Сімейного кодексу України);

— права, пов'язані з визначенням походження дитини (статті 123, 124 Сімейного кодексу України);

— усиновлення (стаття 207 Сімейного кодексу України).

Особисті права та обов'язки подружжя не можуть бути припинені чи змінені за домовленістю між подруж-

жям. Ця норма визначена статтею 24 Конституції України, яка передбачає принцип рівності в сімейних відносинах.

2. Шлюбний договір не може регулювати особисті відносини подружжя, а також особисті відносини між ними та дітьми (частина третя статті 93 Сімейного кодексу України).

3. Шлюбний договір не може зменшувати обсягу прав дитини, які встановлені цим Кодексом (частина четверта статті 93 Сімейного кодексу України), а саме:

— припинення права дитини на аліменти;

— припинення права на одержання майна у власність;

— заборона проживання у певному житловому приміщенні;

— заборона управління дитиною належним їй майном,

а також ставити одного з подружжя у надзвичайно невідгідне матеріальне становище.

Сутність такої оціночної категорії, як «надзвичайно невідгідне матеріальне становище» може мати різні аспекти його визначення. За загальним правилом, при визначенні цього поняття необхідно виходити з принципу матеріальної рівності подружжя.

Постанова Верховного Суду України від 28.01.2015 у справі № 6-230ц/14 зазначає, що категорія «надзвичайно невідгідне матеріальне становище», яка вживається у частині четвертій статті 93 Сімейного кодексу, має оціночний характер і підлягає доведенню. Правочин може бути визнаний судом невідгідним на підставі статті 233 Цивільного кодексу, якщо його вчинено особою під впливом тяжкої для неї обставини і на вкрай невідгідних умовах, чим друга сторона скористалась. Основною ознакою правочину, який вчинено особою під впливом тяжкої для неї обставини і на вкрай невідгідних умовах, є те, що він повинен бути вчинений саме для усунення або зменшення цих тяжких обставин.

4. За шлюбним договором не може передаватись у власність одному з подружжя нерухоме та інше майно, право на яке підлягає державній реєстрації (частина п'ята статті 93 Сімейного кодексу України).

Заборону встановлено лише на передачу у власність одному з подружжя

нерухомого та іншого майна, право на яке підлягає державній реєстрації, на підставі шлюбного договору, але не заперечує встановити інший правовий режим майна, зареєстрованого на ім'я чоловіка чи дружини, або, відповідно до частини першої статті 64 Сімейного кодексу України, реалізувати право чоловіка та дружини на укладання між собою усіх договорів, які не заборонені законом, як щодо майна, що є їхньою особистою приватною власністю, так і щодо майна яке є об'єктом спільної сумісної власності подружжя.

Стаття 100 Сімейного кодексу України передбачає зміну умов шлюбного договору за волевиявленням обох із подружжя та на вимогу одного із подружжя за рішенням суду, якщо цього вимагають його інтереси, інтереси дітей, а також непрацездатних повнолітніх дітей, що мають істотне значення. Кількість внесення змін до шлюбного договору не обмежується діючим законодавством.

Як і будь-який правочин, шлюбний договір може бути припинений як за суб'єктивних, так і за об'єктивних підстав.

Суб'єктивними підставами припинення шлюбного договору можна вважати волевиявлення сторін щодо припинення дії шлюбного договору та розірвання шлюбу в органах РАЦСу.

Об'єктивними підставами розірвання шлюбного договору слід вважати смерть обох або одного з подружжя, визнання шлюбу недійсним, розірвання шлюбу в судовому порядку, коли здійснюється розподіл майна, і визнання шлюбного договору недійсним.

При дослідженні питання припинення дії шлюбних договорів, враховуючи запитання нотаріусів, які надходять до Управління нотаріату, слід зазначити наступне.

Сімейний кодекс України надав можливість подружжю відмовитись від шлюбного договору, що на практиці викликає багато суперечностей.

Відповідно до статті 101 Сімейного кодексу України подружжя вправі подати заяву до нотаріуса і відмовитись від шлюбного договору. У такому разі, за вибором подружжя, права та обов'язки, встановлені шлюбним дого-

вором, припиняються з моменту його укладення або в день подання нотаріусу заяви про відмову від нього.

Приклад з нотаріальної практики. Для відмови від шлюбного договору нотаріусу подається спільна заява подружжя, яка виготовляється у трьох примірниках, один з яких долучається до примірника договору, який зберігається в архіві нотаріуса (наряд 02-11), а два інші – видаються сторонам. На підставі цієї заяви, на всіх примірниках шлюбного договору та в реєстрі для реєстрації нотаріальних дій, проставляються відмітки про припинення його дії.

Водночас, певна частина нотаріусів вважають, що подача такої заяви протирічить загальній концепції укладення, зміни та розірвання договору.

При цьому керуються наступним.

Законодавець у Сімейному кодексі України розглядає два поняття «право на відмову від шлюбного договору» (стаття 101 Сімейного кодексу України) та «розірвання шлюбного договору» (стаття 102 Сімейного кодексу України) в той час, коли відповідно до статті 651 Цивільного кодексу України, розірвання договору можливе лише за згодою сторін або за рішенням суду на вимогу однієї із сторін. Правовими наслідками розірвання договору є припинення будь-яких зобов'язань з моменту розірвання договору, якщо інше не встановлено договором. Якщо договір розривається у судовому порядку, зобов'язання припиняється з моменту набрання рішенням суду про розірвання договору законної сили (частина третя статті 653 Цивільного кодексу України).

Якщо припинення шлюбного договору відбувається в день подачі заяви про відмову, то настають правові наслідки, аналогічні наслідкам при розірванні будь-якого правочину.

Цивільний кодекс України визначив форму, у якій вчинюється відмова від правочину, а саме – у такій самій формі, у якій було здійснено правочин. Отже, положення статті 101 Сімейного кодексу України не відповідає положенню щодо форми такого правочину, визначеної цивільним законодавством.

Як і при вчиненні будь-якої нотаріальної дії, при посвідченні шлюбного

договору нотаріус повинен забезпечити його законність та безспірність. При цьому нотаріус повинен враховувати як загальні норми Цивільного кодексу України щодо нікчемності та недійсності правочину, так і спеціальну норму статті 103 Сімейного кодексу України, якою встановлено, що шлюбний договір може бути визнано недійсним за рішенням суду з підстав, встановлених Цивільним кодексом України.

Шлюбний договір (як і будь-який інший договір) може бути визнаний недійсним за рішенням суду на вимогу одного з подружжя. Проте, в разі порушення його умовами інтересів третіх осіб сімейним законодавством передбачена можливість звернення до суду про визнання його недійсним особами, права та інтереси яких цим договором порушено.

Так, за рішенням суду шлюбний договір може бути визнано недійсним з наступних підстав:

- якщо його зміст не відповідає вимогам закону;
- якщо його було укладено недієздатною особою (у зв'язку з психічним розладом здоров'я, не усвідомлювала значення своїх дій і/або не могла керувати ними);
- якщо шлюбний договір було укладено в результаті фізичного чи психічного насильства (примусу, залякування, погроз);
- якщо особа уклала шлюбний договір через тяжкі обставини, на вкрай не вигідних для неї умовах.

Існує ще одне питання, що виникає у нотаріусів при посвідченні шлюбних договорів – це місце посвідчення договору.

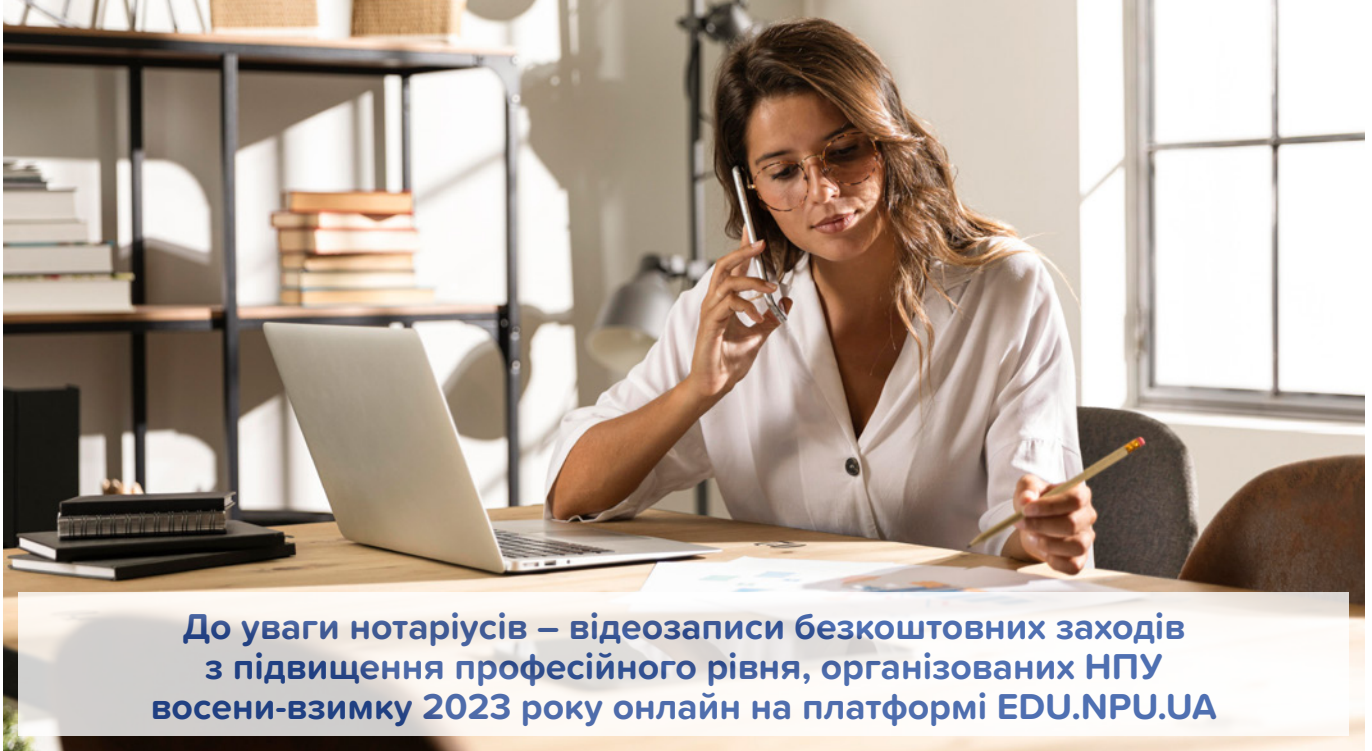
Стаття 94 Сімейного кодексу України вимагає укладання шлюбного договору в письмовій формі та його нотаріальне посвідчення.

Відповідно до статті 41 Закону України «Про нотаріат», зазначений договір може бути посвідчений будь-яким нотаріусом.

Ні Закон України «Про нотаріат», ні інші норми законодавства не встановлюють винятковості посвідчення шлюбних договорів щодо місцезнаходження майна подружжя, місця реєстрації шлюбу тощо.

EDU.NPU.UA

БЕЗКОШТОВНЕ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РІВНЯ

До уваги нотаріусів – відеозаписи безкоштовних заходів з підвищення професійного рівня, організованих НПУ восени-взимку 2023 року онлайн на платформі EDU.NPU.UA

НОТАРІАЛЬНА ПАЛАТА УКРАЇНИ

20 ГРУДНЯ 11:00

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ БЕЗКОШТОВНИЙ ОНЛАЙН-ЗАХІД з підвищення професійного рівня нотаріусів

Діалог нотаріату з податковим органом

- Практичні питання оподаткування при вчиненні нотаріальних дій
- Річна звітність, ЄСВ

EDU.NPU.UA

МІНІСТЕРСТВО ЮРИДИЧНИХ ДІЯЛЬНОСТЕЙ | Міністерство економіки України | ДІА | USAID | UK AID | Євразійський фонд розвитку | НОТАРІАЛЬНА ПАЛАТА УКРАЇНИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ МАРАФОН ДЛЯ НОТАРІУСІВ

КОМПЕНСАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ: ЗАПУСК ФУНКЦІОНАЛІВ ДЛЯ УЧАСТІ НОТАРІУСІВ

6 ГРУДНЯ

EDU.NPU.UA

НОТАРІАЛЬНА ПАЛАТА УКРАЇНИ | **BUNDESNOTARKAMMER KÖRPERSCHAFT DES ÖFFENTLICHEN RECHTS**

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ БЕЗКОШТОВНИЙ ОНЛАЙН-ЗАХІД з підвищення професійного рівня нотаріусів

МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ УКРАЇНА-НІМЕЧЧИНА: ПРЕДСТАВНИЦТВО, ЗАЯВИ, ЛЕГАЛІЗАЦІЯ

МІЖНАРОДНІ ДОГОВОРИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ФРН, ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ДОКУМЕНТІВ

ОСОБЛИВОСТІ ПОВСВІДЧЕННЯ ДОВІРНОСТЕЙ НОТАРІУСАМИ НІМЕЧЧИНИ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСВІДЧЕННЯ СПРАВЖНОСТІ ПОДПИСУ НОТАРІУСАМИ НІМЕЧЧИНИ

EDU.NPU.UA | **16 ЛИСТОПАДА 11:00**

НОТАРІАЛЬНА ПАЛАТА УКРАЇНИ

28 ВЕРЕСНЯ 14:00

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ БЕЗКОШТОВНИЙ ОНЛАЙН-ЗАХІД з підвищення професійного рівня нотаріусів

Роль нотаріуса у реалізації національного компенсаційного механізму. Проблемні питання і шляхи їх розв'язання

EDU.NPU.UA

Відеозаписи постійно доступні для перегляду та подальшого отримання Сертифікату про підвищення професійного рівня

НОТАРІАЛЬНА
ПАЛАТА УКРАЇНИ

НПУ завжди на захисті нотаріусів!

- ✓ Вимагають доступ до нотаріальних документів?
- ✓ Безпідставно заблокували реєстри?
- ✓ Вимагають хабар за перевірку?
- ✓ Надають підроблені документи?

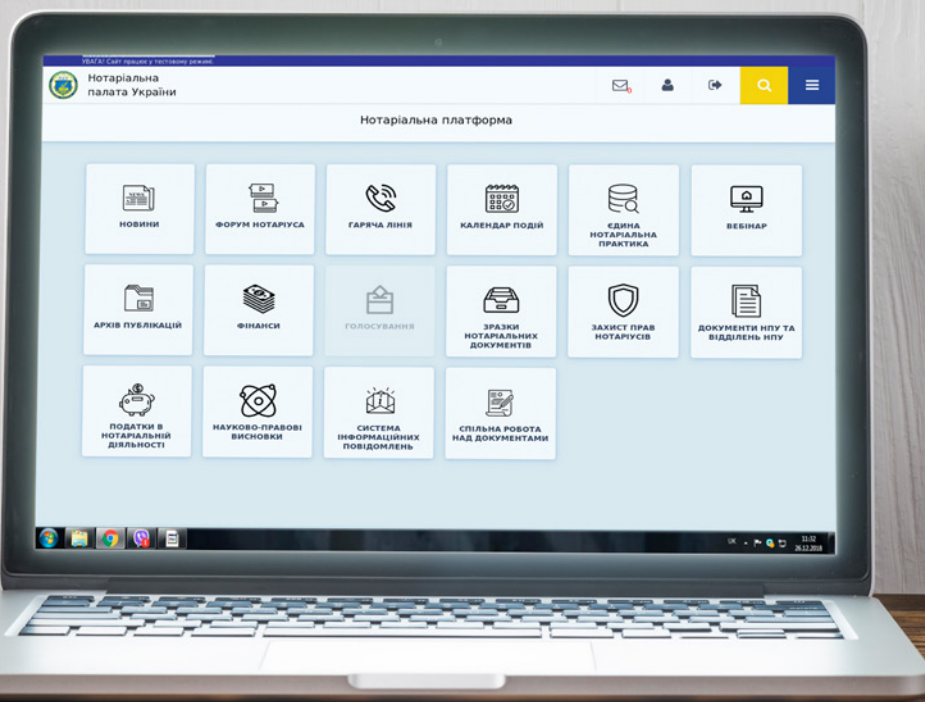
Звертайтеся до НПУ:

☎ 044-230-72-75

✉ legal@npu.org.ua

«Гаряча лінія» працює
на Нотаріальній платформі
is.npu.in.ua

Відповіді на питання
нотаріальної практики

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ
УКРАЇНИ**

Мін'юст

вул. Архітектора Городецького, 13,
м. Київ, 01001

тел.: (044) 364-23-93,

факс: (044) 271-17-83

E-mail: callcentre@minjust.gov.ua,themis@minjust.gov.ua,Web: <http://www.minjust.gov.ua>,

код згідно з ЄДРПОУ 00015622

**Міжрегіональні управління
Міністерства юстиції**

**Щодо неухильного дотримання законодавства,
яке регулює питання посвідчення нотаріусами
договорів купівлі-продажу нерухомого майна за
участю осіб, які звільняються від сплати збору
на обов'язкове державне пенсійне страхування**

У зв'язку із повторним зверненням до Міністерства юстиції України Представника Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (далі – представник Уповноваженого) щодо недотримання нотаріусами законодавства з питань посвідчення договорів купівлі-продажу нерухомого майна за участю осіб, які звільняються від сплати збору на обов'язкове державне пенсійне страхування, Мін'юстом повідомляється.

Обґрунтовуючи вказану позицію, представник Уповноваженого зазначає, що за інформацією, наданою Пенсійним фондом України (далі – ПФУ), у період з 23 вересня 2020 року по 20 серпня 2023 року до територіальних органів ПФУ надійшло 11686 заяв на повернення сум збору на обов'язкове державне пенсійне страхування з операцій купівлі-продажу нерухомого майна, за якими у 9776 випадках відмовлено у внесенні подання на повернення коштів. У зв'язку з відмовами територіальних органів ПФУ у внесенні подання на повернення сум збору на обов'язкове державне пенсійне страхування з операцій купівлі-продажу нерухомого майна, громадяни змушені були звертатися з відповідними позовами до суду.

У 8727 випадках такі позовні заяви були задоволені, а органи ПФУ формували та вносили подання на повернення коштів на виконання рішень судів.

Значна кількість звернень до ПФУ із заявами про повернення сум збору на обов'язкове державне пенсійне страхування з операцій купівлі-продажу

нерухомого майна свідчить про недотримання нотаріусами пункту 9 статті 1 Закону України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» (далі – Закон № 400) та пункту 15³ Порядку сплати збору на обов'язкове державне пенсійне страхування з окремих видів господарських операцій, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03.11.1998 № 1740 (далі – Порядок).

Зважаючи на окреслену проблематику та задля формування єдиної практики застосування і неухильного дотримання нотаріусами вимог Закону № 400 і Порядку зазначаємо таке.

Нотаріус, здійснюючи свої професійні обов'язки відповідно до Закону України «Про нотаріат» (далі – Закон № 3425) та присяги, зобов'язаний керуватися у своїй діяльності Конституцією України, законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, Міністерства юстиції України та його територіальних органів, а в Автономній Республіці Крим – нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної Республіки Крим і Ради міністрів Автономної Республіки Крим.

Відповідно до частини першої статті 42 Закону № 3425 нотаріальні дії вчиняються після їх оплати, а також у передбачених законом випадках після сплати до бюджету податку з доходів фізичних осіб та в день подачі всіх необхідних документів.

Так, враховуючи положення Закону № 400, нотаріус здійснює посвідчення договорів купівлі-продажу нерухомого майна за наявності документального підтвердження сплати збору на обов'язкове державне пенсійне страхування з операцій купівлі-продажу нерухомого майна.

Платниками збору на обов'язкове державне пенсійне страхування є підприємства, установи та організації незалежно від форм власності та фізичні особи, які придбавають нерухоме майно, за винятком державних підприємств, установ і організацій, що придбавають нерухоме майно за рахунок бюджетних коштів, установ та організацій іноземних держав, що користуються імунітетами і привілеями згідно із законами та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також громадян, які придбавають житло і перебувають у черзі на одержання житла або придбавають житло вперше (пункт 9 статті 1 Закону № 400).

Водночас Порядок регламентує питання щодо звільнення від сплати збору на обов'язкове державне пенсійне страхування.

Відповідно до пункту 15² Порядку збір на обов'язкове державне пенсійне страхування з операцій купівлі нерухомого майна не сплачується, зокрема, якщо:

б) право власності на житло, отримане фізичною особою в результаті його приватизації, відповідно до Закону України «Про приватизацію державного житлового фонду»;

в) особа придбаває житло вперше, що підтверджується заявою фізичної особи про те, що вона не має та не набувала права власності на житло (в тому

числі не приватизувала, не успадковувала, не отримувала у дар, не купувала, зокрема як частку в спільному майні подружжя), та відомостями з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (з урахуванням відомостей з невід'ємної архівної складової частини цього Реєстру про набуття, зміну і припинення речових прав на нерухоме майно, про внесені зміни до відповідних записів Державного реєстру речових прав на нерухоме майно) про відсутність зареєстрованих за такою особою прав власності на житло, а також даними про невикористання житлових чеків для приватизації або використання їх для приватизації частки майна державних підприємств і земельного фонду. Документом, що підтверджує невикористання житлових чеків для приватизації державного житлового фонду, є довідки з місць проживання (після 1992 року);

г) особа перебуває у черзі на одержання житла, що підтверджується документом, виданим органом, до компетенції якого належить ведення обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов.

Своєю чергою *нотаріальне посвідчення договорів купівлі-продажу нерухомого майна здійснюється без документального підтвердження* сплати збору на обов'язкове державне пенсійне страхування з операцій купівлі-продажу нерухомого майна *за наявності зазначених у підпунктах «в» і «г» пункту 15² Порядку інформації та документів*, що підтверджують звільнення від сплати збору на обов'язкове державне пенсійне страхування (абзац четвертий пункту 15³ Порядку).

Таким чином, під час посвідчення договорів купівлі-продажу нерухомого майна нотаріусом витребується або *документальне підтвердження сплати збору на обов'язкове державне пенсійне страхування*, або *інформація та документи, що підтверджують звільнення від сплати збору на обов'язкове державне пенсійне страхування*.

Варто зауважити, що нотаріус як фахівець у галузі права при вчиненні нотаріальної дії щодо купівлі-продажу нерухомого майна самостійно надає правову оцінку наданим для вчинення нотаріальної дії документам з урахуванням норм чинного законодавства, у тому числі і *щодо сплати або звільнення від сплати збору на обов'язкове державне пенсійне страхування*, та приймає рішення щодо вчинення нотаріальної дії або відмови у її вчиненні.

Додатково зазначаємо, що нотаріус з метою сприяння фізичним особам у здійсненні їх прав та захисті законних інтересів зобов'язаний роз'яснювати права і обов'язки, попереджати про наслідки вчинюваних нотаріальних дій для того, щоб юридична необізнаність не могла бути використана їм на шкоду (стаття 5 Закону № 3425).

Нотаріус повинен в повному обсязі надати на запит особи, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, пояснення, необхідні для розуміння та оцінки наданих ним професійних послуг, та інформацію про розмір всіх платежів, пов'язаних із вчиненою нотаріальною дією (пункти 2, 3 розділу VII Правил професійної етики нотаріусів України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 07.06.2021 № 2039/5, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 07.06.2021 за № 759/36381).

Прощу довести вказану інформацію до відома державних і приватних нотаріусів.

Перший заступник Міністра

Євгеній ГОРОВЕЦЬ

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ
УКРАЇНИ**
Мін'юст

**Начальникам міжрегіональних
управлінь Міністерства юстиції**

вул. Архітектора Городецького, 13, м. Київ, 01001
тел.: (044) 364-23-93, факс: (044) 271-17-83
E-mail: callcentre@minjust.gov.ua,
themis@minjust.gov.ua,
Web: <http://www.minjust.gov.ua>,
код згідно з ЄДРПОУ 00015622

Про надання інформації

В додаток до листів Міністерства юстиції України від 02.11.2021 № 102552/120367-33-21/19.1.1 та від 05.01.2022 № 1198/149073-33-21/37.1 щодо залучення перекладачів жестової мови повторно повідомляємо, що наказом Міністерства соціальної політики України від 19.02.2019 № 243 «Про затвердження професійного стандарту «Перекладач жестової мови (сурдоперекладач)» визначений перелік документів, що підтверджують професійну та освітню кваліфікацію сурдоперекладача, її віднесення до рівня Національної рамки кваліфікацій (НРК):

Диплом кваліфікованого робітника за професією «Перекладач жестової мови (сурдоперекладач)», 4 рівень НРК та додаток до диплома кваліфікованого робітника про присвоєння кваліфікації «Перекладач жестової мови (сурдоперекладач)»;

Свідоцтво про присвоєння (підвищення) робітничої кваліфікації за професією «Перекладач жестової мови (сурдоперекладач)», 4 рівень НРК та додаток до свідоцтва про присвоєння (підвищення) робітничої кваліфікації «Перекладач жестової мови (сурдоперекладач)»;

Диплом молодшого бакалавра з перекладу жестової мови (сурдоперекладу), професійна кваліфікація перекладач жестової мови (сурдоперекладач), 6 рівень НРК.

Відсутність інформації про сурдоперекладача в реєстрах, створених громадськими організаціями, не є підставою для відмови у його залученні до вчинення нотаріальної дії.

Звертаємо увагу, що відповідно до статті 46 Закону України «Про нотаріат» (далі - Закон) нотаріуси або посадова особа, яка вчиняє нотаріальні дії, має право витребувати від фізичних та юридичних осіб відомості та документи, необхідні для вчинення нотаріальної дії.

Окрім цього, згідно зі статтею 49 Закону нотаріусу або посадовій особі, яка вчиняє нотаріальні дії, забороняється безпідставно відмовляти у вчиненні нотаріальної дії.

Враховуючи зазначене, просимо довести до відома державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів та приватних нотаріусів зазначену інформацію.

Директор Департаменту нотаріату

Віра БОНДАРЕНКО

ПЕРСПЕКТИВИ ПОЗАСУДОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО СОЮЗУ НОТАРІАТУ

*Щодо можливості передачі або розподілу підсудності між суддею та нотаріусом
у неконфліктних справах*

**Рекомендації, розроблені за результатами симпозиуму, проведеного у м. Бразилія 9
листопада 2023 року, на тему позасудового врегулювання**

Сучасне явище *позасудового врегулювання*¹, яке спостерігається в багатьох країнах, є частиною ширшої сучасної тенденції до договірного регулювання (контрактуалізації) права, посилення фундаментальних прав, появи нових свобод і поступового відходу від громадського порядку. Позасудове врегулювання також дедалі частіше стає відповіддю органів державної влади на перевантаженість судів. Держава повсюдно намагається раціоналізувати свої публічні дії, зокрема, у сфері судочинства, щоб запобігти та зменшити надмірне навантаження на суди².

Однак, лише деякі держави бажають повністю віддати розв'язання цих питань на відкуп волевиявленню і повністю відсторонитися від нагляду за людськими та сімейними відносинами. Замість повної приватизації справ, особливо сімейних, таких як розлучення, спадкове право, право, що регулює вразливі категорії осіб (...) ми спостерігаємо скоріше заміщення публічної влади: повноваження, які раніше здійснювалися виключно суддею, передаються повністю іншому органу влади або поділяють з ним.

Оскільки нотаріус є

- висококваліфікованим фахівцем у галузі права,
- державною посадовою особою, призначеною і підконтрольною державі, яка надає автентичності правочинам і договорам, що містяться в документах, які вона оформляє,
- носієм публічної влади.

А також тому, що він

- виконує свої обов'язки неупереджено та незалежно,
- несе відповідальність за юридичну ефективність своїх дій,
- сприяє через правову визначеність, яку він забезпечує, належному здійсненню правосуддя та підтриманню суспільного миру.

Нотаріат є найбільш придатним державним органом для того, щоб виступати альтернативою судді у неконфліктних справах.

Роль судді у неконфліктних справах або за відсутності спору полягає у забезпеченні вільної та усвідомленої згоди сторін або у перевірці законності, а часто і збалансованості угоди. Хоча суддя є абсолютно легітимним у цій ролі, відсутність будь-якого спору, що підлягає вирішенню, природно, приводить нас до висновку, що він не єдиний, хто має таку легітимність як орган державної влади: вона також лежить в основі функції нотаріуса, справжнього представника добровільної юрисдикції. Це спостереження відкриває шлях до можливої передачі або розподілу повноважень у різних сферах.

Таким чином,

Беручи до уваги прагнення держав раціоналізувати свою діяльність та підвищити ефективність своїх державних служб, зокрема, розвантажити суди та прискорити судочинство;

Враховуючи характер певних неконфліктних питань, які сприяють передачі юрисдикції;

¹ Розуміється тут як явище, коли справи, що раніше належали виключно до юрисдикції цивільних судів, виводяться з-під їхньої юрисдикції.

² зокрема, діяльність робочої групи CEPEJ-SATURNE в рамках Ради Європи.

Відзначаючи близькість професій нотаріуса та судді (з точки зору їх статусу, підготовки, етики, дисципліни тощо), закріплену Європейським судом з прав людини, який у рішенні у справі «Ана Іоніта проти Румунії» від 21 березня 2017 року назвав нотаріусів «мировими суддями»;

Працюючи над покращенням державної служби, належним відправленням правосуддя та підтриманням соціального миру;

Міжнародний союз нотаріату звертається з наступними зауваженнями та рекомендаціями до голів нотаріатів-членів:

Завдання та справи, які можуть бути передані або розподілені, а також можливість співпраці між суддею та нотаріусом:

Наступні завдання неюрисдикційного характеру (слід зазначити, що це орієнтовний перелік, який не є вичерпним) можуть, за відсутності спорів, що підлягають вирішенню, бути предметом передачі або розподілу повноважень між суддею та нотаріусом, або співпраці між ними.

Подружні пари

- > розлучення або юридичне роздільне проживання подружжя за взаємною згодою, де це можливо лише за відсутності неповнолітніх дітей;
- > зміна режиму спільної сумісної власності подружжя;
- > укладення шлюбу;
- > укладення, реєстрація та розірвання партнерств;
- > Неконфліктні провадження, пов'язані з управлінням спільним майном, коли один з подружжя є неієздатним;
- > уповноваження одного з подружжя представляти інтереси та висловлювати згоду іншого з подружжя, який не може цього робити.

Усиновлення

- > Збір згоди на усиновлення;
- > Усиновлення повнолітніх осіб;
- > Визнання дітей;
- > Отримання згоди на застосування допоміжних репродуктивних технологій та, у відповідних випадках, сурогатного материнства.

Спадкування

- > Видача нотаріальних свідоцтв / свідоцтв про право на спадщину / європейських свідоцтв про право на спадщину;
- > Процедури відкриття та визнання заповітів;
- > Варіанти спадкування;
- > Отримання відмови від спадщини, прийняття в межах вартості чистих активів (за умови проведення інвентаризації);
- > Видача дозволу на прийняття або відмову від спадщини, якщо такий дозвіл необхідний;
- > Процедури, пов'язані з вакантним та відмерлим майном;
- > Відкриття спадщини;
- > Складання інвентаризації;
- > Видача заповіданого майна;
- > Подання звітів виконавця заповіту та їх відкликання; дозвіл на розпорядження виконавцем;
- > Операції з ліквідації та поділу, як в контексті мирного, так і судового поділу (в останньому випадку у співпраці з суддею).

Особисте право

- > Виправлення суто технічних помилок у записах актів цивільного стану;
- > Судове схвалення або дозвіл на вчинення правочинів щодо розпорядження, охорони чи інших дій, що стосуються майна та прав неповнолітніх або повнолітніх осіб, які перебувають під судовим захистом;
- > Згода на донорство органів;
- > Встановлення заздалегідь представницьких повноважень типу «мандат на майбутній захист»; можливість заздалегідь призначити або усунути представника (опікуна, піклувальника тощо);
- > Мірові угоди про сплату аліментів та зміни до них.

Різне

- > Приведення до присяги, отримання свідчень, письмових доказів;
- > Проставлення апостилів, легалізація;
- > Участь у позасудовому врегулюванні спорів/проведення медіації/примирення;
- > Виконавчі процедури.

1. Роль договору :

> *Важливість і потреба в консультаціях:* Автономія сторін у визначенні своїх домовленостей робить необхідним, щоб кваліфікований фахівець інформував їх про верховенство права, доступні їм варіанти вибору та наслідки цього вибору.

> *Неупередженість:* Залишення простору для волевиявлення сторін природно відбувається в контексті, вільному від судових процесів, і поради, які необхідно надавати, не повинні призводити до труднощів. Тому неупередженість необхідна при наданні допомоги в складанні договорів, які замінюють судові рішення в сферах позасудового врегулювання.

> *Збереження присутності державного органу для контролю законності:* Правильне застосування законодавства сторонами, з одного боку, і контроль за дотриманням цього законодавства в договорах, з іншого, свідчать на користь контролю та перевірки цих договорів одразу після їхнього підписання (ex-ante), а не під час наступних судових розглядів (ex-post), що ґрунтуватимуться на погано укладеному договорі або неправильному застосуванні законодавства.

2. Роль автентичного документа :

> *Доказова та виконавча сила:* пропонуючи заміну судового рішення, неперевершена доказова та виконавча сила, закладені в самому образі остаточного судового рішення, одразу видаються ідеальними атрибутами для збереження якості інструментарію, що замінює рішення, яке було скасоване.

> *Внесення до державних реєстрів:* Багато судових рішень призначені для внесення до державних реєстрів, що стосуються особистого статусу (усиновлення - визнання спорідненості - розлучення - зареєстровані партнерства - і т.д.), і допуск до цих реєстрів документів, просто підписаних приватним підписом, замість судових рішень, може лише значно погіршити безпеку, яку очікують від таких реєстрів. І тут нотаріальний документ, як видається, може замінити рішення судді з рівним ступенем надійності.

> *Збереження:* міркування безпеки, що обов'язково стосуються цих самих документів, вимагають їхнього збереження; нотаріальна дія містить цю законну вимогу в самій своїй суті.

м. Бразилія, 10 листопада 2023 року

ШАНОВНІ НОТАРІУСИ!

Нотаріальна палата України звертає вашу увагу на те, що своєчасна сплата членських внесків та відсутність заборгованості сприяє здійсненню всіх ініціатив та заходів НПУ, спрямованих на захист професії та підвищення професійного рівня нотаріусів.
Дякуємо за підтримку і розуміння!

БАНКІВСЬКІ РЕКВІЗИТИ ДЛЯ СПЛАТИ ЧЛЕНСЬКИХ ВНЕСКІВ НОТАРІУСАМИ:

Отримувач: Нотаріальна палата України
ЄДРПОУ: 38684025
Банк-отримувач: АТ «Укресімбанк» м.Київ
у гривнях: UA87 3223 1300 0002 6003 0100 85291
Призначення платежу: код платника податку _____,
ПІБ _____,
членські внески за (вказати період)

Розмір членських внесків нотаріусів:

2024 рік

7100,00 грн (591,67 грн щомісяця) — для приватних нотаріусів;
3550,00 грн (295,84 грн щомісяця) — для державних нотаріусів.

2023 рік

6700,00 грн (558,34 грн щомісяця) — для приватних нотаріусів;
3350,00 грн (279,17 грн щомісяця) — для державних нотаріусів.

Журнал «Нотаріат України». № 3-4 (50-51) 2023 року

Загальнодержавне періодичне професійне видання

Засновник: Нотаріальна палата України

ISSN 2310-2330

Головний редактор — Юлія Шешуряк.

Дизайн та верстка — Микола Титаренко.

Адреса редакції:

01001, м. Київ, Україна,
вул. Хрещатик, 6, оф. 5а;
тел. (044) 230-72-82;
моб. (093) 845-07-85;
e-mail: press@npu.ua
www.journal.npu.ua

За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних відповідальність несуть автори публікацій.

Передрук матеріалів тільки з дозволу редакції.

НОТАРІАТ УКРАЇНИ

Веб-сайт всеукраїнського періодичного професійного видання «Нотаріат України»

JOURNAL.NPU.UA

Сайт журналу «Нотаріат України» створений з метою зручного ознайомлення читачів із основними матеріалами кожного випуску, комфортного доступу до архіву журналу, поліпшення іміджу нотаріату України та формування в суспільстві позитивного образу нотаріуса як сучасного, високопрофесійного та незалежного фахівця.